EGO

APRIL 1990

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Dienstplichtigen in Seedorf

In dit nummer o.a.:

• Bezuinigingen op defensie • Een beetje ongelijk • De passie van La Pat • West-Azië op een schoenveter • Straf • Tennis in Nederland • Op weg naar één Duitsland • Overwinning • Dirck Volckertszoon Coornhert • Herdenken • Overval • Mel Tormé • Starfighter • Boeken

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT UITGAANDE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

nr. 4, april 1990, 29e jaargang

Abonnementsprijs *f* 15,– per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redaktie:
Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van Hinte, Peter Samwel, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:
Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erkelens, Karen Heij, Pieter de Jager, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Munnik, René Nauta, Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol, Wim Reinders, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel Visser, Hans van Wissen.

Eindredaktie en vormgeving:
Frank Spoelstra

Druk:
Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redaktie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Inhoud

Bezuinigingen op defensie	2
Dienstplichtigen in Seedorf	3
De passie van La Pat	6
West-Azië op een schoenveter (2)	8
Tennis in Nederland	11
Always	12
Gedicht (poster)	14
Overwinning/Personalia	16
Willy Lohmann	17
Dirk Volckertszoon Coornhert	18
Straf/Herdenken/HV-berichten	20
Een beetje ongelijk	21
Op weg naar één Duitsland	22
Overval	23
Mel Tormé, de fluwelen mist	24
Vragen staat vrij	25
Boeken	26
René Nauta	28

Foto voorpagina:
Rienk-Jan Huizenga

Bezuinigingen op defensie

Zorg om mensen bij onomkeerbaar proces

"De Navo is al enige tijd geleden overleden. De blaadjes van de symbolische Navo-roos kunnen nog slechts als grafkrans dienen." Die profetische woorden kwamen van drs. J. Rood, wetensch. medewerker van Het Instituut voor Internationale betrekkingen Clingendael, tijdens een studiedag voor militaire- en burgerdefensie-experts met als thema 'Haalt de Navo het jaar 2000' van bijna een jaar geleden. In een analyse van de economische en militair-strategische ontwikkelingen in de wereld komt Rood tot de konklusie dat aan de rol van de V.S. als beschermer van West-Europa onherroepelijk een einde komt. Rood kon toen nog niet vermoeden dat razendsnel de hele Oost-West verhoudingen gewijzigd zouden worden door de veranderingen in het Oostblok. Hij stelde vanuit zijn analyse dat de V.S. zich goedschiks of kwaadschiks zullen moeten neerleggen bij de gewijzigde economische verhoudingen:" Het is afgelopen met de economische hegemonie van de V.S. De Amerikanen leven boven hun stand en zullen offers moeten brengen om de race met de E.G. en Japan en nieuwe industriële naties te kunnen volhouden. De Amerikaanse belastingbetaler zal simpelweg niet meer willen betalen voor de veiligheid van de Europeanen, hun economische konkurrenten." De belangen van de partners lopen volgens Rood te zeer uiteen: "Dat maakt de Navo tot een dood instrument. Het maakt derhalve weinig uit wat de ruziënde Navo-partners afspreken over bijv. de SNF-systemen. Het is niet meer dan stervensbegeleiding."

Verrassend aktueel blijken deze woorden ineens te worden als ze gezet worden naast de huidige gedaanteveranderingen in het Oostblok.
Natuurlijk haalt de Navo het jaar 2000. Maar in welke vorm en met welke funktie? Een andere specialist, Leon Wecke, Hoofd van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken van de Katholieke Universiteit Nijmegen, zegt hierover: "Nieuwe ontwikkelingen, verdragen, organisaties en verbanden zullen Navo en Warchaupact uithollen, minder wenselijk, minder mogelijk en minder noodzakelijk maken, als ze althans ooit noodzakelijk waren. Uiteraard zal worden getracht de oude verdragsorganisaties, indertijd mede opgericht als militaire expressie van het inmiddels verdwenen Oost-Westkonflikt van nieuwe taken te voorzien." Grote burokratiën houden zichzelf immers in stand. Hij vervolgt: "Maar dat blijft kwakkelen geblazen: Je kunt een militaire organisatie niet ombouwen tot effektieve instrumenten met betrekking tot het realiseren van ekonomische en politieke veiligheid: een olifant kun je geen vogelnestjes laten bouwen."

Het lijkt intussen onontkoombaar dat de ontwikkelingen de kant uit zullen gaan van een drastische reduktie van de defensieuitgaven. Nu reeds valt te bespeuren dat er een smaller maatschappelijk draagvlak ontstaat, zowel in de publieke opinie als bij de maatschappelijke instituties van de landen van Warschaupact en Navo, voor hoge defensie-uitgaven. Dus zal ook de politieke bereidheid afnemen. Op zich terecht, want er zal toch sprake moeten zijn van enige evidente dreiging en er zal toch een duidelijke funktie moeten zijn weggelegd voor een krijgsmacht, die zoveel kost in verhouding tot de economische ruimte die er niet is.
Het zal een immense klus zijn te komen tot een nieuwe politieke konsensus met betrekking tot een militaire strategie waarop struktuur, opstelling en bewapening van de krijgsmacht zijn afgestemd. Het zal zeker komen tot ingrijpende taakherzieningen tussen de verschillende krijgsmachten en krijgsmachtdelen. Een herformulering van gemeenschappelijke belangen en derhalve van nationale en internationale doelstellingen is noodzakelijk.
Met name beroepsmilitairen kunnen dit alles als zeer bedreigend ervaren. Het betreft immers hun brood. En dat geeft tevens feilloos aan wat voor enorm moeilijke klus het is beroepsmilitair te zijn. Wachten op datgene, waar niemand op zit te wachten, waarvan iedereen hoopt dat het nooit zal gebeuren en op het moment dat de internationale situatie hoopvoller wordt komt je baan in het geding.
Het Ministerie van Defensie zou zich dat nu reeds aan moeten trekken door haar werknemers hier psychologisch op voor te bereiden, middels bijv. aangepaste wervingsteksten voor nieuwe banen, begeleidingsgesprekken en overgangsmaatregelen richting burgermaatschappij. Weliswaar hoort de militair natuurlijk te weten dat de krijgsmacht geen doel op zich is – en hij zal zeker troost putten uit het feit dat er weer meer middelen beschikbaar komen voor onderwijs, welzijn, gezondheidszorg, enz. – maar de Overheid mag niet ziende blind afwachten hoe een onomkeerbaar proces de elementaire rechtspositie van haar krijgsmachtleden bedreigt.

Redaktie

Dienstplichtigen in Seedorf

"Na drie weken op de kazerne ben ik helemaal gaar"

Jaarlijks worden enkele duizenden Nederlandse dienstplichtigen, veelal met gepaste tegenzin, in Seedorf geplaatst. De meesten hebben vooraf nauwelijks enig idee wat hen te wachten staat. Een niet gering aantal heeft, in het begin, te maken met aanpassingsproblemen. Degenen die deze hindernis weten te nemen zouden, voor het grootste deel, hun diensttijd niet op een Nederlandse kazerne door hebben willen brengen.

EGO-redakteur Wim Heij had in Seedorf een lang vraaggesprek met Jan Ploumen en Pieter Vermaas. Twee dienstplichtige militairen van de 41-ste Geneeskundige compagnie. Ter sprake kwamen o.a. de voorlichting, de positieve en negatieve kanten van Seedorf, het verlof en de periodes tussen twee verloven. Natuurlijk werd ook stilgestaan bij de buitenlandtoelage, het belastingvrije kopen en de invloed die een lang verblijf heeft op de omgang met elkaar.
Seedorf heeft voor beiden weinig geheimen meer. Jan is op de dag van het gesprek juist afgezwaaid en Pieter zal enkele dagen later volgen. Hieronder hun relaas.

Waar hebben jullie je opleiding gehad?
Pieter: In Hollandsche Rading, op het opleidingscentrum van de geneeskundige troepen, ben ik opgeleid voor gewondenverzorger. Jan: Ik ben begonnen met een chauffeursopleiding in Venlo en daarna ook een gewondenverzorgersopleiding in Hollandsche Rading.

Moment van plaatsing

Op welk moment tijdens jullie opleiding hoorden jullie dat je in Seedorf geplaatst zou worden?
Jan: Bij mij was het probleem dat ik eerst in Mönchengladbach geplaatst zou worden, omdat mijn ouders beiden in het ziekenhuis in Heerlen lagen. Dat was nog tijdens de opleiding in Venlo. Op het laatste moment hoorde ik in Venlo, dat daar verandering in was gekomen, en dat het Hollandsche Rading werd. Op het einde van die opleiding, een paar uur voor we zouden vertrekken, vertelden ze mij dat het Seedorf werd. Daar was ik niet zo blij mee, temeer daar ik in een vroegtijdig stadium met Kerkrade had geregeld dat ik naar Mönchengladbach zou gaan. Toen ik het in Venlo hoorde was het te laat om er nog iets aan te doen, dus werd er gezegd "regel het maar in Hollandsche Rading". Daar vertelden ze mij dat dat funktiekodenummer in Mönchengladbach helemaal niet bestond, dus jammer dan. Mij maakte het toen niet meer uit of het nu Appingedam, Havelte of Seedorf zou worden. Het is vanaf al die plaatsen even ver naar Zuid-Limburg.

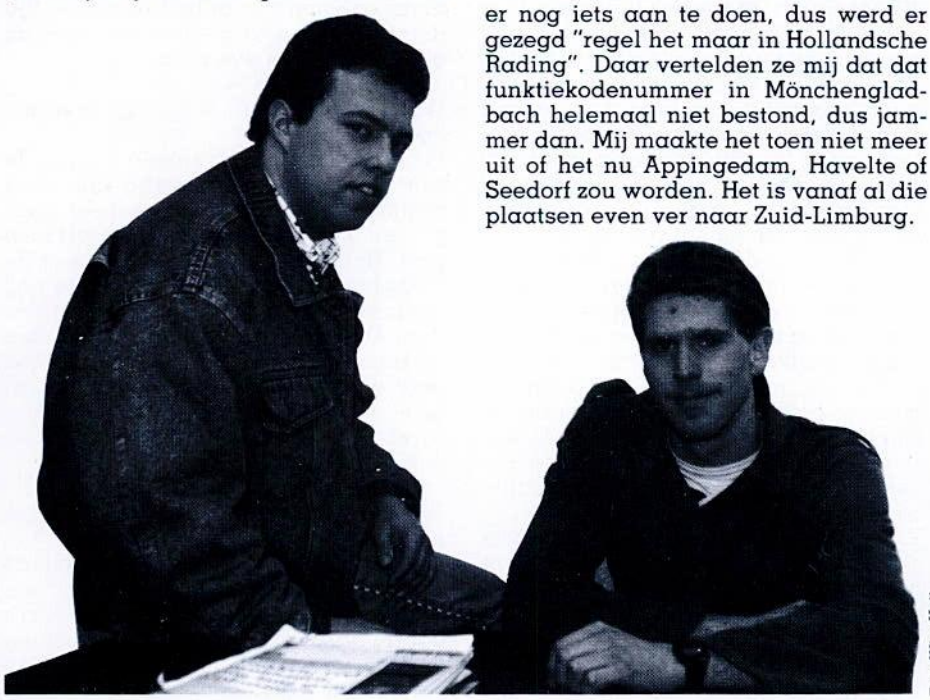

Foto Wim Heij

Jan Ploumen (l) en Pieter Vermaas: "...als je die tijd toch moet verliezen, dan 't liefst in Seedorf"

Pieter: Aan het einde van de opleiding moesten we allemaal naar de filmzaal toe. Daar kregen we het EHAF-diploma en tegelijkertijd hoorden we waar we geplaatst werden. Dat was dus echt op het laatste moment. Ik baalde er op dat moment echt verschrikkelijk van dat ik naar Seedorf moest.
De schrik van het naar Duitsland toe moeten heerste bij ons, tijdens de opleiding, al veel langer. Eigenlijk vanaf het moment dat we een praatje over Duitsland hadden gehad, dat had namelijk meer weg van negatieve reklame dan van objektieve voorlichting.

Voorlichting

Dat brengt mij bij het puntje voorlichting, al heel lang een heikel punt. Wat zijn jullie ervaringen?
Jan: Ik heb over Duitsland vooraf, vanuit de krijgsmacht, geen enkele voorlichting gehad, want de man die dat in Hollandsche Rading zou komen doen liet verstek gaan. Het enige wat mij onder ogen is gekomen waren enkele Duitsland-folders van de bonden. Ik wist, toen ik naar Duitsland kwam, absoluut niet waar ik terecht zou komen, wanneer ik verlof zou hebben, of je Duits geld mee moest nemen, enz. Het minste is toch wel dat ze je vooraf vertellen wanneer je weer met verlof naar huis toe kunt. Je hoorde wel eens wat, maar officieel heb ik niets gehoord en dat vond ik knap slordig.
Pieter: Voordat de plaatsingen bekend waren vertelde een sergeant het e.e.a. over Duitsland en zoals ik al zei was dat een nogal negatief verhaal met veel aandacht voor drankmisbruik. Nadat de plaatsingen bekend waren kregen de Duitsland-gangers aparte voorlichting en die was heel redelijk. Die voorlichting bestond uit een film en een praatje van een luitenant die een poos in Seedorf had gezeten.
Jan: Díe voorlichting heeft mijn groep nu net gemist. Zo'n algemeen Duitslandverhaal heb ik wel gehad, maar dat was zo globaal en omdat je op dat moment niet wist of je naar Duitsland zou gaan luisterde je ook nog maar half.

Kwam het voorlichtingsverhaal overeen met wat je hier aantrof?
Pieter: Het klopte wel, maar je weet desondanks toch nog niet waar je aan toe bent. Je ziet op de film bijvoorbeeld de tax-free winkel en dat je daar tegen lage prijzen van alles kunt kopen, maar hoe het er echt aan toe gaat weet je nog in het geheel niet. Je bent het meest benieuwd naar informatie over je nieuwe onderdeel, maar daar hoorde je niets over. Het is allemaal heel globaal.

Verlofregeling

Ik kan mij best voorstellen dat het heel belangrijk is om vooraf te weten wanneer je weer met verlof zal gaan?
Jan: Natuurlijk wil iedereen zoiets weten. Of hoe lang de introduktieperiode duurt.

Hoe ziet de verlofregeling er uit?

Jan: In een periode van acht weken heb je één keer recht op tien dagen verlof en één periode van vier dagen. In ieder blok van acht weken zitten dus twee van deze periodes, maar de tussenruimte kan behoorlijk verschillen.
Pieter: Hoe groot de ruimte tussen twee verloven is heeft soms te maken met het oefenprogramma of andere 'belangrijke' zaken. Laatst was het vanwege een medaille-uitkering, dat schoot bij de maten volstrekt in het verkeerde keelgat.
Jan: Mensen hebben afspraken gemaakt, zitten zonder geld, enz.

Weet je dat dan niet ruim van tevoren?
Jan: Soms wel, maar in het geval van die onderscheiding was dat niet zo. Hetzelfde hebben we ook een keer gehad toen we op oefening waren in Oerbke. Toen moest het veldhospitaal ineens langer blijven staan en werd het verlof verschoven. We hadden nog wel op een zaterdag kunnen vertrekken, maar dat mag niet want binnen zowel een periode van tien als van vier dagen moet een heel weekend vallen. Dat betekent dus dat je niet op zaterdag of zondag mag reizen.

Beschrijven jullie eens zo'n verlofperiode?
Pieter: Bij zo'n vierdaagse periode kom ik tijd tekort. Je bezoekt je vrienden, je gaat uit en voor je er erg in hebt is het al weer om. Bij een tiendaagse ligt het anders. Het weekend trek je op met je vrienden maar in de week werkt iedereen of zit op school en ben je helemaal op jezelf aangewezen. Dan krijg je weer zin om terug te gaan, ook al is het naar Seedorf.

Tussen twee verloven

Jan, beschrijf jij de periode eens tussen twee verloven?
Jan: Er is een groot verschil hoe mensen weggaan en hoe mensen terugkomen. Komen ze terug, dan zijn ze blij dat ze hun maten weer zien, dat wordt alleen maar erger naarmate je langer met elkaar optrekt. Zitten ze drie weken binnen dan begint men behoorlijk te balen. Je merkt het vooral met de weekenden, dan wordt er meer feest gevierd en heibel gemaakt. Na zo'n periode opgesloten te hebben gezeten wil iedereen weer naar huis.
Pieter: Het hangt er voor mij ook vanaf hoe zo'n periode er uit heeft gezien. Heb je er een oefening van twee weken in zitten of hang je alleen maar wat op de kazerne rond, dat scheelt een hoop. Na drie weken op de kazerne ben ik helemaal gaar.
Jan: Ik heb een keer een periode van vijf weken meegemaakt. Dat was niet om door te komen. Je herhaalt steeds datgene wat je al eerder deed. Na een week ga je met het weekend stappen. Dat gaat nog. Het weekend daarop lukt ook nog wel, maar het derde weekend heb je nog maar één behoefte en dat is naar huis. Nu mocht ik niet mopperen want ik stond in de bar, dat betekende dat je altijd wel je werk had, maar voor de anderen viel dat soms niet mee.

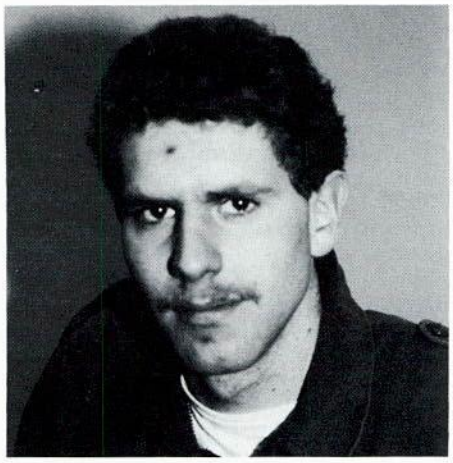
Pieter Vermaas: "Incidenteel is hier natuurlijk wel eens iets aan de hand, maar dat het één grote rotzooi zou zijn, is gewoon niet waar"

Ver van huis

Hoe ver weg is Seedorf in jullie beleving?
Jan: Het is een eind rijden, dat is waar. Voor de rest maakt het mij niet zoveel uit. Assen of Zuidlaren zou voor mij ook ver geweest zijn en je zit toch op de kazerne. Aleen je kunt nergens naar toe. Zou je in Nederland zitten, dan zou je wat makkelijker in een stad kunnen gaan stappen dan hier het geval is. De afstanden om uit te gaan zijn hier een stuk groter, maar voor de rest maakt het mij niet zoveel uit. Het had in mijn beleving net zo goed enkele kilometers over de grens kunnen liggen.
Pieter: Het is een lange rit hier naar toe, maar verder heb ik het idee dat ik op een kazerne in Nederland zit. Zelfs wanneer je er buiten komt heb je nog heel vaak het idee dat je in Nederland bent, want je komt bijna uitsluitend Nederlanders tegen.

Wat is de invloed van het ver van huis zitten op het met elkaar omgaan?
Jan: Zelfs tijdens de opleiding in Nederland waren er jongens die iedere avond naar huis gingen. Kun je met iemand niet zo goed opschieten dan ontloop je hem vier, vijf dagen en je gaat het weekend weer naar huis. Hier ligt dat totaal anders. Hier moet je met iedereen wel opschieten en het worden ook allemaal heel goede vrienden van je, want je zit dag en nacht op elkaars lip en je kunt niet weg. Je werkt met elkaar, je gaat samen stappen, kortom je bent volledig op elkaar aangewezen. Je trekt niet alleen in de week met elkaar op, maar ook in het weekend. De kontakten zijn hier veel intensiever dan in Nederland. Ik ben er van overtuigd dat je hier veel meer vrienden aan je diensttijd over houdt dan in Nederland.
Pieter: Ik heb het in Nederland wel meegemaakt dat een jongen op een kamer iedere dag geweldig werd gepest. Dan werd z'n bed omgekeerd, dan ging de brandslang erop, ga zo maar door. Dat zou hier nog wel in de beginperiode kunnen gebeuren, maar daarna niet meer.
Jan: Natuurlijk gebeurt hier ook wel eens iets, maar onder elkaar zal het nooit de spuigaten uitlopen. Je kunt dat hier niet maken om iemand vijf weken te pesten.
Pieter: Ik heb één keer iets meegemaakt. Toen werd er gevochten. Weldra bemoeide iedereen zich ermee. Zo van: "Stoppen, want je moet nog langer met elkaar optrekken." En het was ook voorbij.

Vrijetijdsbesteding

Hoe brengen jullie je vrije tijd door?
Jan: Onder vrije tijd versta ik de tijd na vijf uur. Je gaat eten in de eetzaal of in één van de militaire tehuizen. Daarna duiken veel mensen de bar in of gaan naar de tehuizen of blijven er hangen. 's Zomers ziijn er heel veel die sporten, maar in de wintermaanden loopt dat sterk terug. Volgens mij wordt er van de hobbyklubs vrij weinig gebruik gemaakt. De jongens trekken ook in hun vrije tijd veel met elkaar op. Het zijn maar enkelen die in hun uppie de tijd doorbrengen. Dat geldt zowel voor de avonden als het weekend.

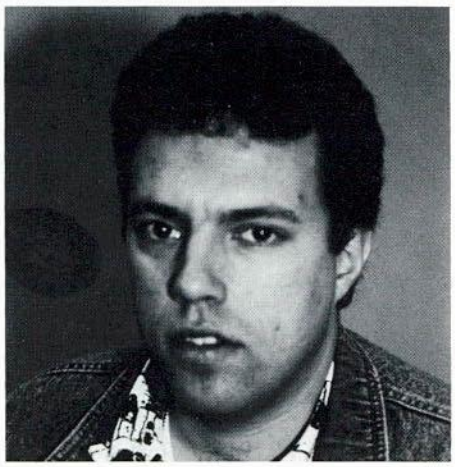
Jan Ploumen: "Hier moet je met iedereen wel opschieten, want je zit dag en nacht op elkaars lip"

Waar zoekt men z'n vertier in de weekenden?
Pieter: Dat zijn maar enkele dingen. In een straal van zo'n veertig kilometer schijn je al bijna nergens meer naar binnen te mogen komen. Daar wil men geen Hollandse soldaten meer over de vloer hebben. Dat betekent dat je nog maar in een paar discotheken terecht kunt. Dan heb je natuurlijk nog Bremen en Hamburg met z'n Reeperbahn. Men gaat wel naar deze steden, maar dan moet je wel over vervoer beschikken want met een taxi gaan is gewoon niet te betalen.

Wat vinden jullie van de ontspanningsmogelijkheden in Seedorf?
Jan: Volgens mij is er wel voldoende aanbod, maar wordt er lang niet van alles optimaal gebruik gemaakt. Waar dat nu aan ligt weet ik niet. Misschien moeten de aktiviteiten wat dichter bij de jongens gebracht worden. Wordt er bijv. een sporttoernooi georganiseerd

Foto's Wim Heij

voor onze compagnie dan is daar best belangstelling voor. Aan aktiviteiten van een vereniging neem je niet zo snel deel. Ten eerste ga je sneller iets doen met je eigen maten dan met anderen; ten tweede heb je een veel te onregelmatig rooster om bij een vereniging wat te gaan doen vanwege oefeningen, diensten en verloven. 's Zomers is dat niet zo'n probleem maar 's winters des te meer. Daarom zitten er dan ook zoveel mensen in de bar. Nogmaals de faciliteiten zijn er wel, maar er wordt om de eerdergenoemde redenen betrekkelijk weinig gebruik van gemaakt.

Verveling

Begin vorig jaar bracht de AVNM de resultaten van een onderzoek onder dienstplichtign naar buiten. Eén van deze uitkomsten was dat 68% van de dienstplichtigen 2 tot 4 uur per dag niets te doen heeft. Spelen leegloop en verveling in Seedorf ook?

Jan: Vanwege mijn barwerkzaamheden ken ik dat probleem nauwelijks, maar binnen onze compagnie komt dat wel voor. Het Onderdeelsoverlegorgaan heeft dat naar aanleiding van dingen die zich binnen ons onderdeel hadden voorgedaan, toevallig onderzocht. Uit dat onderzoek kwam tevoorschijn dat er bij sommige pelotons sprake was van leegloop. Bij periodiek geleid onderhoud bijvoorbeeld, daar staan dan drie dagen voor op het programma. Ben je na één dag al klaar met je wagen, dan loop je twee dagen maar wat rond. Meestal betekent dat dat je gewapend met een kwast, koffie gaat drinken in het HMT of KMT, als er tenminste geen kontrole is. Is die er wel, dan ga je achter in de bak liggen. Althans 's zomers, want 's winters bedenk je je wel twee keer om dat te doen. Dan zit er niet veel anders op om die wagen nog maar een keer te verven.

Pieter: Wij zitten meestal in het AS-hok. Maar er zijn zoveel dagen dat ik er naar toe ga en dat ik denk "wat moet ik nu in vredesnaam daar gaan doen". Je zoekt dan maar wat. Soms ga je de kachels maar weer schoonmaken, een andere keer doe je weer wat anders. Iets om de tijd te doden is ook altijd om het AS-hok anders in te richten, dan haal je de hele bende overhoop en begin je te schuiven.

Jan: Na een oefening is het heel anders, dan heb je werk zat, soms zelfs wel teveel. Maar tussen de oefeningen door heb je veel te weinig te doen.

Pieter: Soms wordt er een inspektie verwacht, bijv. MIO, dan is het ook even aanpakken. Frustrerend is het dan wanneer zo'n inspektie, om wat voor reden dan ook, niet doorgaat. Dat overkwam ons laatst. Daar baal je dan wel van.

Geld uitgeven

Jullie krijgen een buitenlandtoelage. Is die toereikend?

Jan: (lachend) Veel te weinig...

Pieter: Misschien ben ik wel de enige op de gehele kazerne die er zo over denkt, maar ik ben tevreden met de toelage.

Jan: Ik ga niet de dienst uit met schulden, maar als ik kijk wat ik had kunnen verdienen dan heb ik hier toch rondgelopen voor een hongerloontje. En wat de buitenlandtoelage betreft ... die geef je net zo gemakkelijk uit als dat je hem krijgt. De meeste dingen zijn in Duitsland, buiten de kazerne, duurder dan in Nederland. In de bar is het bier bijv. goedkoper, maar je zit hier wel zeven dagen van de week. Daardoor wordt het leven duur. In ieder geval een stuk duurder dan in Nederland. Dat is zo zeker als wat. En dan heb ik het nog niet eens over het belastingvrij kopen.

Worden er veel belastingvrije artikelen gekocht?

Jan: Bij ons valt het nog wel mee... maar je kunt hier wel van alles kopen. Een auto krijg je nog net niet mee maar, laten we zeggen, tot aan een auto is hier voor een gewone dienstplichtige alles te koop. Van een wasmachine tot een stereo-toren toe. Dat is zeker een voordeel. Wat het probleem hierbij is, is dat je ziet dat het hier allemaal veel goedkoper is. Je wilt het daarom graag kopen, omdat je er in Nederland zoveel meer voor zou moeten betalen, maar ... of je het ook echt nodig hebt? Velen kopen hier van alles en nog wat zonder dat ze het echt nodig hebben.

Pieter: Het zijn ook nog heel vaak luxe artikelen die gekocht worden vaak voor meer geld dan men in Nederland zou kopen. Normaal zou men bijv. honderd gulden voor iets over hebben. Hier ziet men datgene wat men zoekt van driehonderd voor honderdvijftig staan. Dat wordt gekocht maar men is wel vijftig gulden duurder uit geweest. Zo gaat dat heel vaak.

Drank

Seedorf haalt de pers nogal eens in verband met drank- en gokproblemen. Wat vinden jullie daarvan?

Pieter: Ik heb wel eens artikelen over Seedorf gelezen, dat ik dacht "hier klopt helemaal niets van". Incidenteel is hier natuurlijk wel eens iets aan de hand, dat zal ongetwijfeld zo zijn, maar dat het één grote rotzooi zou zijn, dat is gewoon niet waar.

Jan: Daar waar in Nederland, bijv. op een middelbare school, zoveel jongeren bij elkaar zijn als hier, daar tref je ook gok- en drankverslaafden aan. Alleen hier, in deze enclave, daar valt het meteen op als er zich iets voordoet. Over het algemeen valt het nog wel mee. Wel wordt er hier stevig gedronken. In Nederland kom je in de week bijna nooit in de bar, hier wel... omdat je hier nu eenmaal de hele week zit. Thuis kijk je TV en drink je misschien een pilsje, hier worden het er al snel een paar meer. Dat betekent dat je in de week al meer drinkt en daar komt het weekend nog eens bovenop. Je drinkt hier gewoon meer dan in Nederland. Ben ik met verlof in Nederland, dan drink ik veel minder, dan zit je gelijk weer in een ander patroon. Het heeft heel sterk te maken met de situatie waarin je zit.

Men heeft het wel over een alkoholmatigingsbeleid, maar zelfs al zou je een pilsje een mark maken, dan zou er nog nauwelijks minder worden gedronken. Wanneer je gezellig bij elkaar zit, dan drink je al snel iets...en dan maakt de prijs niet zoveel uit.

Terugblik

Wanneer jullie terugkijken op je Seedorf-tijd wat is dan jullie antwoord?

Pieter: Ik heb altijd wel van de dienst gebaald, maar de periode Seedorf heeft veel goedgemaakt. Vooral de kameraadschap en de fijne kontakten hebben mij erg aangesproken. Ik baalde er zo verschrikkelijk van toen ik er heen moest maar, achteraf, had ik niet op een Nederlandse kazerne willen zitten.

Jan: Dat geldt denk ik voor alle jongens. Ik denk dat niemand zijn diensttijd in Nederland had willen doorbrengen, tenzij je een vriendin zou hebben die er niet goed tegen kon. Ik ben er van overtuigd, zeker nu ik er op terugkijk, dat ik mijn diensttijd beter hier kon doorbrengen dan waar ook. Ik heb niet voor de diensttijd gekozen, en ik blijf er ook bij dat het 14 maanden verloren tijd is geweest, maar als je die tijd toch moet verliezen, dan maar het liefst in Seedorf.

Bedankt voor dit gesprek en veel sukses bij de terugkeer naar de burgermaatschappij.

Wim Heij

De passie van La Pat

Marlene Dietrich in 'Der blaue Engel'

'Ich bin eine Frau und verlange,
nach ein sehr hübsches Königskind.
Deswegen lass ich meine Haare hangen.
Er klettert nach mich zu durch Nacht und Wind.'
Dat zijn de eerste zinnen van het titellied van het recent verschenen album van de Nederlandse diva *La Pat.* In haar muziek brengt ze verschillende Europese muziektradities samen. Met rock- en popmuziek hebben haar liedjes weinig van doen. Toch wordt haar muziek gewaardeerd door een deel van het poppubliek en geeft ze concerten op de Nederlandse poppodia.

La Pat's muziek is nauwelijks verwant met die van collega-muzikanten uit het popcircuit. Toch past haar album in een trend die zich aftekent in de populaire muziek van vandaag.
Muzikanten laten zich niet langer louter door de anglo-amerikaanse pop- en rockmuziek inspireren. Ze verdiepen zich steeds vaker in de populaire muziek die haar wortels heeft in de eigen, hen omringende Europese culturen.
De pop- en rockmuziek is gebaseerd op de zwarte muziektradities als 'blues' en 'rhythm and blues' en op de blanke 'country en western'. Kenmerk van deze muzieksoorten is dat de nadruk ligt op het uiten van individuele emoties via de muziek, vooral via de zangstem. Dat gebeurt ook in veel popmuziek.

Europese muziek

Europese muzikanten lijken meer en meer te beseffen dat het in veel oorspronkelijk Europese tradities om hetzelfde draait. In de muziek van de Belgische chansonnier Jacques Brel bijvoorbeeld staat het uiten van emoties centraal. Europese popmuzikanten gaan vandaag de dag steeds vaker op zoek naar de min of meer inheemse tradities. Ze laten zich steeds meer door Europese muzikanten inspireren. De muziek die dan ontstaat is een collage van Europese populaire tradities en popmuziek.
Hier te lande was de groep de *Nits* een van de eersten die met een herkenbare 'Europopsound' een eigen stijl ontwikkelde. In Nederland is deze groep veelvuldig onderscheiden en kreeg ze diverse gouden en platina platen uitgereikt. Andere Europese landen waar de Nits succes oogsten zijn o.a. Finland, Zwitserland en Frankrijk. Inmiddels is ook de belangstelling in de Verenigde Staten groeiende.
Ook de Belgische band *T.C. Matic,* die in 1986 ophield te bestaan, gaf in haar muziek blijk van een brede oriëntatie. Zij combineerde pop met de Franse chansontraditie. Het resultaat was een heftig soort Europop waarbij 'frontman' *Arno Hintjens* een eigen taal ontwikkelde uit een combinatie van Vlaams, engels en Frans. Na 1986 ging Arno solo.
De Ierse band *The Pogues* liet zich behalve door de punk ook door Ierse volksmuziek inspireren. Jacques Brel diende als inspiratiebron voor de voormalige Soft Cell zanger *Marc Almond* en ex-Virgin Prunes voorman *Gavin Friday.* De laatste verklaarde dat het zien van televisiebeelden van een optreden van de inmiddels overleden Brel hetzelfde effect op hem had als het bijwonen van een optreden van Johnny Rotten en the Sex Pistols.
Recentelijk oogsten twee Franse Europbands met platen en optredens succes in Nederland. *Les Négresses Vertes* en *Mano Negra* stonden met hun respectievelijke albums 'Mlah' en 'Puta Fever' genoteerd in de LP/CD-top-100.

Dietrich-imago

La Pat gaat op haar album 'Eine Frau für die Liebe' nog een stapje verder dan haar collega-muzikanten. Ze laat de pop voor wat ze is en vergast de luisteraar op een combinatie van Berlijns vooroorlogs cabaret, jazz, Frans chanson en Zuid-Europese melancholie. Ze tapt uit een groot aantal stylistische vaatjes en laat zich begeleiden door een uiteenlopend scala aan instrumenten: van drums, bas, keyboards en blazers tot harmonium, accordeon, banjo, mandoline, bandoneón, flamencogitaar en het Amsterdamse straatorgel 'de Arabier'.
Haar donker stemgeluid lijkt op dat van Zarah Leander, Nina Hagen en Marlene Dietrich. Haar imago lijkt sterk geïnspireerd door het personage, dat 'La Dietrich' speelt in de film 'Der Blaue Engel' uit 1930. In die film van de Duitse regisseur Josef von Sternberg speelt Dietrich de rol van nachtclubzangeres 'Lola, Lola' en vertolkt ze het lied 'Ich bin von Kopf bis Fuss auf Liebe eingestellt'. Het imago van Marlene Dietrich in het verdere verloop van haar carrière is in sterke mate bepaald door haar rol van 'Lola, Lola'. Zij blijft een mondaine, dominante, extravagante vrouw, een 'femme fatale'. Ooit verklaarde ze: 'Ik ben geen actrice, ik ben een persoonlijkheid'.
La Pat meet zich een imago aan dat vergelijkbaar is met dat van 'La Dietrich'. Onlangs trad ze op in het programma van Sonja Barend en vertolkte daar haar single 'Keukenhof' gekleed in zwarte lingerie, terwijl ze de accordeon bespeelde.

Theo en Thea

La Pat's muziek heeft een sterk theatrale inslag. Met haar muziek zet ze vooral een personage neer dat gestalte krijgt

in haar extravagante kledij.
De theatrale inslag is gezien de achtergrond van de 26-jarige Patty Trossèl, de eigenlijke naam van La Pat, niet verwonderlijk. Zij volgde een opleiding aan de Amsterdamse kleinkunstacademie. In eerste instantie treedt ze samen op met Arjan Ederveen en Tosca Niterink, beter betekend als Theo & Thea en schrijft ze liedjes voor dit duo.
Ook is ze verantwoordelijk voor de muziek in de film 'Theo en Thea en de Ontmaskering van het Tenenkaas Imperium'.
Tosca Niterink is op haar beurt medeverantwoordelijk voor een aantal nummers op 'Eine Frau für die Liebe'.

Eine Frau für die Liebe

Dit album bevat een veertiental liedjes, waarin La Pat zich extravagant, plat ordinair en sentimenteel presenteert. Ze zingt afwisselend in het Duits, Frans, Italiaans en zelfs in het Turks. Haar stemgeluid is donker, haar zangstijl dramatisch. De muziek is Europees, de melodie staat voorop en niet zozeer het ritme, zoals in de popmuziek.

De rode draad die door het album loopt is een vaak vergeefs verlangen naar liefde en geliefden, soms sentimenteel, soms bizar. In het openingsnummer 'Ich hab ein Pianola' trekt ze gelijk alle registers open en bezingt ze haar 'pianola...lola...lola'. Daarna stelt ze zich voor in 'Eine Frau für die Liebe'. Ze koestert een verlangen om te spelen met een koningskind. In de rest van de songs op het album slaakt La Pat te pas en te onpas de kreet 'Ich bin eine Frau für die Liebe'. In 'Willie' verheerlijkt en vervloekt ze een zatlap en 'Schweinhund'. 'Keukenhof' verhaalt over de bewoners van een krankzinnigengesticht. Andere titels op het album zijn 'Fischweib', 'Cinderella', Poupée Passionée, 'Era Una Vez', 'Schwalko', 'Der Wind', 'Voi Ballare', 'Non a Piu Niente' en 'I Pray'. In de wals 'Vielleicht', het slotstuk van het album, laat La Pat, onder leiding van het straatorgel de Arabier, weten ondanks alles van het leven te houden: 'J'aime la vie'.

Overtuigend

'Eine Frau für die Liebe' is een boeiend, fraai en intens emotioneel album. La Pat heeft zich een belangrijk deel van de alledaagse Europese muziekhistorie eigen gemaakt en aangewend om aan haar eigen creatieve drang uiting te geven. Haar muziek is op geen enkel moment gekunsteld, alle liedjes op het album overtuigen, zonder uitzondering.
Wellicht dat dit album meer muzikanten de ogen kan openen voor de muziekhistorie die Europa rijk is. Als de Europese grenzen dan toch moeten verdwijnen, is dit misschien de manier om aan een Verenigd Europa muzikaal gestalte te geven.

Paul Rutten

West-Azië op een schoenveter (2)

EGO's popplatenrecensent Evert van Dijk sloot vorige herfst zijn studie economie in Groningen af en ging voor een half jaar op reis naar Azië. Hij beloofde onze lezers op de hoogte te zullen houden van zijn wederwaardigheden in het verre oosten.
In januari ontvingen we een lang reisverslag, waarvan het eerste deel werd afgedrukt in het vorige maartnummer. Het ging vooral over een verblijf in Kathmandu, de hoofdstad van Nepal, een trektocht in het Annapurnagebergte en de muzikale voorkeuren van Nepalese jongeren. Vervolgens ving een lange busreis aan naar India en we braken Evert's verslag af in Varanasi, vanouds een stad van sitarmuziek. Hieronder het vervolg.

Varanasi staat het meest bekend om de Ganges, de heilige rivier van de Hindoes. Er zijn zo'n honderd 'ghats' aan de noordzijde van de rivier: trappen die naar het water leiden.
Dat de andere zijde van de Ganges onbewoond is, als gevolg van de jaarlijkse overstromingen, is de eerste verrassing voor ons. Die wordt gevolgd door het feit dat slechts een klein gedeelte van de Hindoes elke ochtend de moeite neemt zich te wassen in het heilige Ganges water. Met 80% Hindoes van de ruim 850 miljoen Indiërs hadden wij wel een grotere drukte verwacht dan de paar honderd die we zien vanuit een bootje op de rivier tijdens de zonsopgang.

Lijkverbranding

Er zijn twee ghats waar lijken worden verbrand, en ook daar is het niet overweldigend druk. Er zijn vijf brandstapels tegelijk en het kost zo'n drie uur voordat er alleen nog as over is. Echt stinken doet het niet, maar voor ons is het wel wennen om familieleden in het lijk van de overledene te zien pulken als het vuur niet genoeg brandt. Aangezien hout niet goedkoop is, maar wel onontbeerlijk voor een Hindoebegrafenis, is het sinds kort mogelijk voor de allerarmsten om zich elektrisch te laten verbranden langs de heilige rivier. De kosten hiervoor bedragen slechts *f* 3,50.

Vanuit Varanasi is het één dag reizen naar Lehajuraho. Zo'n 1000 jaar geleden zijn hier 88 Jain- (een momenteel relatief kleine godsdienst) en Hindoe-tempels neergezet, die het Indiaase leven in tijd weerspiegelen. Dat houdt in, dat de 22 tempels die de tand des tijds hebben doorstaan, aan alle kanten zijn versierd met rijk beeldhouwwerk van mannelijke en vrouwelijke goden, oorlogstaferelen en dieren.
De schoonheid van deze groep tempels wordt slechts overtroffen door de rond 1650 gebouwde Taj Mahal, de graftombe van Mumtaz Mahal, de vrouw van de heerser Shak Jahan, gesitueerd in het nabij gelegen Agra. Mumtaz Mahal had gedurende het 17-jarige huwelijk veertien kinderen gebaard en de Shak was zo verdrietig over haar dood dat hij de meest indrukwekkende graftombe aller tijden liet bouwen. Het witmarmeren mausoleum zou een zware tegenhanger hebben gekregen, als niet Shak Jahan's zoon zijn vader van de troon had gestoten voordat de Shak voor hemzelf eenzelfde tombe had laten bouwen. Maar één witte Taj is bijna al meer dan ik aan schoonheid kan bevatten.

Bedelaars

Er is waarschijnlijk niet een land dat meer van je vergt dan India. Niet alleen heb je op straat geen moment rust, maar ook de aanhoudende bedelaars vragen, figuurlijk gezien, veel van je. India heeft zelfs relatief gezien meer miljonairs dan Nederland, maar zoals bekend is de verdeling hier wat schever dan elders. Het geven van een paar rupees lost het probleem niet op, maar wat moet je anders.
In Bombay is een moslimmoskee, waarvoor zich honderden bedelaars hebben verzameld. Pelgrims, op weg naar de moskee, wisselen van te voren een 1 rupee-muntstuk (ter waarde van 12 cent) in voor honderd 1 paisa-muntstukken, om zo aan elke bedelaar iets te kunnen geven. Op deze wijze kunnen ze voor weinig geld toch het gevoel krijgen iets goeds gedaan te hebben. Aan het eind van de dag ruilen de bedelaars hun op die dag verkregen paisa's in voor rupees en zo kunnen de geldwisselaars de volgende dag een nieuwe groep pelgrims van de benodigde muntstukken voorzien.

Reizen vermoeiend

Ook reizen is hier een vermoeiende bezigheid. Het verkrijgen van een bus- of treinkaartje betekent het invullen van verscheidende formulieren en het wachten in even zovele rijen. Nou ja, van rijen zoals we die in Nederland kennen is geen sprake, er staat een bubs voor het loket en daar heb je je maar tussen te dringen.

Fragmenten van het rijke beeldhouwwerk van de tempel van Viskwa Nath in Khajuraho

Eenmaal in de trein beland, maak je meer mee dan op de gemiddelde tienertoer in Nederland. Als je je eenmaal een plaatsje tussen de vele Indiers verworven hebt, kun je je verbazen over wat er allemaal langs komt. Bedelaars, liedjesmakers, verkopers van fruit, frisdrank, snoepgoed, pennen, een warme hap en niet te vergeten thee, cay geheten. De cay-verkopers worden geselekteerd op hun stem; slechts zij die het meest verrotte geluid kunnen voortbrengen komen in aanmerking om 24 uur per dag (dus ook midden in de nacht) luid 'cay' roepend door de treinen te lopen.
Waarschijnlijk uit ervaring wijs geworden, worden in de treinen geen asbakken geplaatst. Om de paar stations stapt een jongetje blootvoets de trein in om de boel aan te vegen en dat is hard nodig in het land waarin meer doppinda's worden geconsumeerd dan waar dan ook. Als hij klaar is, loopt hij nogmaals de wagon door om zijn verdiende 'baksheesh' op te halen.
Baksheesh is waar iedere Indiër om vraagt en wat je ook maar beter kunt geven, wil je iets gedaan krijgen. Als wij het land binnen gaan vraagt de douanebeambte om een financiële bijdrage, zodat hij de formaliteiten in een zodanig tempo zal afhandelen dat wij geen problemen krijgen met ons reisschema. Zouden we geen 'baksheesh' hebben betaald, dan zou onze bus zonder ons zijn weggereden en hadden we drie kwartier in zijn kantoortje moeten doorbrengen, terwijl we nu na anderhalve minuut de grens overlopen.

Koffie?

Zoals gezegd, het kan vermoeiend zijn in India. Vraag je een Indiër de weg, dan is de kans gering dat je de juiste richting wordt ingestuurd. Vaak word je aangekeken alsof je een oneerbiedig voorstel hebt gedaan en doen zij er het zwijgen toe, in andere gevallen zeggen ze te weten waar jij heen wilt, maar als je dan vraagt of ze het dan ook willen zeggen, volgt er weer een diep stilzwijgen.
In restaurantjes wil het nog wel eens gebeuren dat iets wat op de menukaart staat vermeld niet aanwezig is. Omdat de ober niet degene wil zijn die je die teleurstelling bezorgt, zegt hij niets, zodat je na een tijdje maar eens navraag gaat doen en dan te horen krijgt dat het bestelde helemaal niet beschikbaar is.

Het volgende gesprekje viel op te tekenen in Delhi:
Roelie (R): Can I have one coffee and one nescafe?
Ober (O): One coffee?
R: No, one coffee and one nescafe.
O: Two coffee.
R: No, one coffee and one nescafe. There is a difference between those two, isn't it?
O: Yes.
R: So, one coffee and one nescafe.
O: Sorry, no coffee.
R: Two nescafe, thank you.

Dorpstafereel in Goa, India

Bombay

Bombay is de stad en India het land waar meer films worden gemaakt dan waar dan ook, vergeet Hollywood dus maar. Dit is dan ook de stad waar we naar de bioscoop gaan om een echte Hindi-film te zien. Aangezien sex niet zoals in Nederland een onderdeel van elke film is, staan Indiaase films garant voor een dubbele portie spanning en sensatie. Veel diepgang is er niet, maar het publiek vindt het prachtig. Ook wij genieten op en top, al speelt alles zich af in een taal waar wij niets van begrijpen, het flinterdunne verhaal is zelfs voor ons goed te volgen. Met een zekere regelmaat barsten de acteurs in gezang uit en het is dan ook niet vreemd dat de Indiaase muziekindustrie grotendeels afhankelijk is van de collega's bij de film. De vele cassettes die hier verschijnen dienen bijna allemaal als soundtrack en de zaal staat dan ook op z'n kop als halverwege de film de hit eindelijk aan de beurt is. Voor ons blijft het wennen, de zwaar georchestreerde muziek met op de achtergrond een stevige discobeat en de stereotype zang: het hoge, schelle stemgeluid van de vrouwelijke hoofdrolspeelster en de zware basstemmen van de haar ondersteunende mannen. Maar we zijn net zo blij als de Indiërs in de zaal als ze elkaar aan het eind van de film toch krijgen.

Freakin' in Goa

De feestdagen eind december brengen wij door in Goa, een oude Portugese kolonie en sinds 1961 een van de staten van India. Goa staat bekend om de prachtige, door duizenden palmbomen omgeven stranden en om de vele freaks die hier verblijven. De nogal blootlopende, hasj-rokende en zich in de jaren zestig wanende toeristen, weet je wel, zijn hier nog niet allemaal verdwenen en ik weet dan ook niet wat ik zie als ik op oudejaarsavond op de Acid-party van Goa beland. Gelukkig heb ook ik enig stimulerend middel tot me genomen, een Buddha genaamd, die zorgt dat ik niet alleen voor het eerst van mijn leven van de house & acid muziek kan genieten, maar ook nog eens er de oorzaak van is, dat ik tot 9 uur 's ochtends op de gigantisch monotone en repeterende herrie als een dolle sta te dansen en me freak onder de freaks voel.
Maar er is meer in Goa. We overnachten bij een familie thuis, eerst in de woonkamer, later hebben we een eigen kamer tot onze beschikking. Douchen gebeurt in de keuken met emmertjes water en de wc is achter in de tuin. Als je de wc bezoekt stelt een varken zich op aan het einde van de afvoer, om met smaak en slurpend de uitwerpselen van de mens te verorberen, net nadat ze zijn afgeleverd. Ook als je diarree hebt, en dat wil nog al eens voorkomen in Azië, weten de beesten er van te genieten.

Anecdotes

India is vol met anecdotes. Zo staat in Rajasthan, een staat in het noordwesten, in de stad Bhilwara sinds 1970 een man op één been, op een verkeersheuvel in de hoofdstraat. Twintig jaar geleden had hij een ondernemer in de stad gevraagd een bijdrage te leveren voor de bouw van de tempel. De ondernemer weigerde dat en de man besloot tegenover de fabriek op één been te gaan staan, totdat de ondernemer op zijn besluit terugkomt. Hij staat er nog steeds, tegen een boom aangeleund, afwisselend op z'n linker- en z'n rechterbeen, dat wel.
In oud-Goa, de hoofdstad ten tijde van de Portugese overheersing, ligt de heilige Francis Xavier opgebaard. Hij overleed in 1552 en toen zijn graf na een aantal maanden werd blootgelegd bleek dat de heilige nog in een goede staat verkeerde. Nog steeds is hij niet tot stof vergaan en één maal in de tien jaar valt zijn lichaam van dichtbij te bewonderen. Aangezien dat pas in 1994 weer staat te gebeuren, moesten wij het met een blik van veraf doen, maar dat is voldoende om ons te verbazen over de huid op het hoofd en de voeten.

En zo zijn er nog veel meer anecdotes in dit overweldigende land. Meer daarover in een volgende EGO, wanneer ook de landen in Zuid-Oost Azië aan bod komen.

Evert van Dijk

Van onze verslaggever

DEURNE — Tentenfabriek Walker International in Deurne gaat een nieuwe tent voor het Nederlandse leger ontwikkelen. De tent moet de bestaande versie, die nog dateert van vlak na de oorlog, vervangen.

Volgens marketingmanager J. Teklenburg luistert het ontwerpen van een nieuwe legertent zeer nauw. Het bedrijf heeft er twee jaar voor uitgetrokken. Er zijn tal van specificaties waaraan de tent moet voldoen.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon kantoor	Telefoon huis
Harderwijk	R. O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 2532	03417-56628
't Harde	L. J. H. (Lex) Beekers	05255-2727, tst. 2087	038-212656
Oirschot	I. L. (Irma) Beijer	040-352913	013-556060
't Harde	J. (Jacques) v. d. Blink	05255-2727, tst 2087	055-415846
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-341, tst. 2492, b.g.g. 2498	030-945306
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341 of 381	03480-14787
Arnhem	E. Y. (Ellen) Bremer	085-457311, tst. 2123 b.g.g. 2151	08308-21867
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A. B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Seedorf (BRD)	J. (Jan) Duijnhouwer	09-4942817510, tst. 2285	09-494284647
Den Helder	J. J. H. (Hans) Floris	02230-56820 of 52089	02208-13336
Seedorf (BRD)	R. P. (Rob) Geene	09-4942817510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J. J. (Jaap) Geuze	02230-52089 of 52405	075-703705
Steenwijk	W. H. (Wim) Heij	05210-15422, tst. 2643	05210-13657
Gilze Rijen	C. H. (Kees) v. d. Hilst	01612-93000	013-676578
Den Helder	C. C. (Tineke) Hundling	02230-52089 of 52405	02991-3525
Oirschot	S. P. J. (Stef) Kessels	040-352913	04760-74188
Stolzenau (BRD)	F. G. (Frits) v. d. Kolk	09-495761704290	09-495761687
Hohne (BRD)	B. J. T. (Ben) v. d. Linden	09-4950518021, tst. 480	–
Schaarsbergen	J. J. (Joan) Merens	085-532774	085-458917
Amersfoort	B. M. (Beernoud) Moojen	033-638622, tst. 4221	035-234907
Blomberg (BRD)	J. G. J. (Jan) Nauts	09-4952357600, tst. 259	09-4952356621
Assen	W. (Wim) Reinders	05920-58499	05921-41499
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276154	080-601855
Amsterdam	H. (Hans) Schonk	020-5865506 of 02230-52089	075-178421
Vught	G. (Gerard) Snels	073-128777, tst. 2164	080-229069
Breda	J. W. F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
Hoofdraadsman	K. S. (Kees) Roza	03404-14436	020-323785
Stafraadsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436	05709-2575
Coornherthuis			
(vormingswerkster)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	–
(raadsman/direkteur)	A. H. T. (Ad) Hornis	03404-14060	030-937808
(raadsman)	J. (Joop) Flokstra	03404-14060	079-513802
(vormingswerkster)	M. (Marijke) v. d. Stigchel	03404-14060	–

Tennis in Nederland

Volkssport op klompen?

Een verhelderend antwoord op de vraag, waarom sinds Tom Okker nooit een tennisser van vergelijkbare allure is opgestaan, ontbreekt in de steeds talrijker verslagen, periodieken en magazines die het tennis betreffen. Niet zo vreemd misschien, omdat het wel weer 'een complex van factoren' zal zijn, zoals zo dikwijls wordt gezegd. Tennis is echter in Nederland een zeer grote en populaire sport geworden. Dan zou je toch mogen verwachten dat ooit iemand ook internationaal doorbreekt.

Bij Paul Haarhuis begint het ergens op te lijken. Maar het is nog zeer kort geleden dat hij iemand op de wereldranglijst passeerde die absoluut niet kan tennissen. Michiel Schapers dus. Het zal wel niet geschreven mogen worden – want nog nooit heeft iemand zich daartoe verstout – maar zolang Schapers de beste tennisser van Nederland was, had de rest eigenlijk uit schaamte naar het toen nog rode Oost-Europa moeten emigreren.

Schoolvoorbeeld

Schapers is een typisch vertegenwoordiger van de Nederlandse school en het schoolvoorbeeld van een Houten Klaas. Een man van zijn lengte en onhandigheid zou normaal gesproken alleen met zijn service iets kunnen bereiken. Maar hij gooit al jaren de bal niet hoog genoeg op, waardoor hij een veel te groot percentage eerste services mist.
Des te groter moet dus de bewondering voor Schapers zijn. Wie met zo weinig natuurlijk bewegingstalent zo ver komt, verdient groot respect. Het aardige is dat hij een tegenpool als trainer heeft: de artistieke, flamboyante losbol Martin Šimek die zelf prachtig vloeiend kan bewegen. Waarschijnlijk heeft de tegenstelling tussen de twee geleid tot de 25ste plaats op de wereldranglijst die Schapers ooit innam.
Een zekere excentriciteit blijkt noodzakelijk, wil een Nederlandse tennisser ergens komen. Verwonderlijk is dat nauwelijks. De Nederlandse tenniswereld is van zo'n zelfgenoegzame gezapigheid, dat een normaal mens er zich snel van af zou keren. Het is weliswaar een volkssport geworden – zegt men – maar waag je niet aan een competitiewedstrijd op zaterdag of zondag. Doe je dat wel, dan is de conclusie snel getrokken. Of je wilt zo spoedig mogelijk de grens over op je houdt op met tennis.

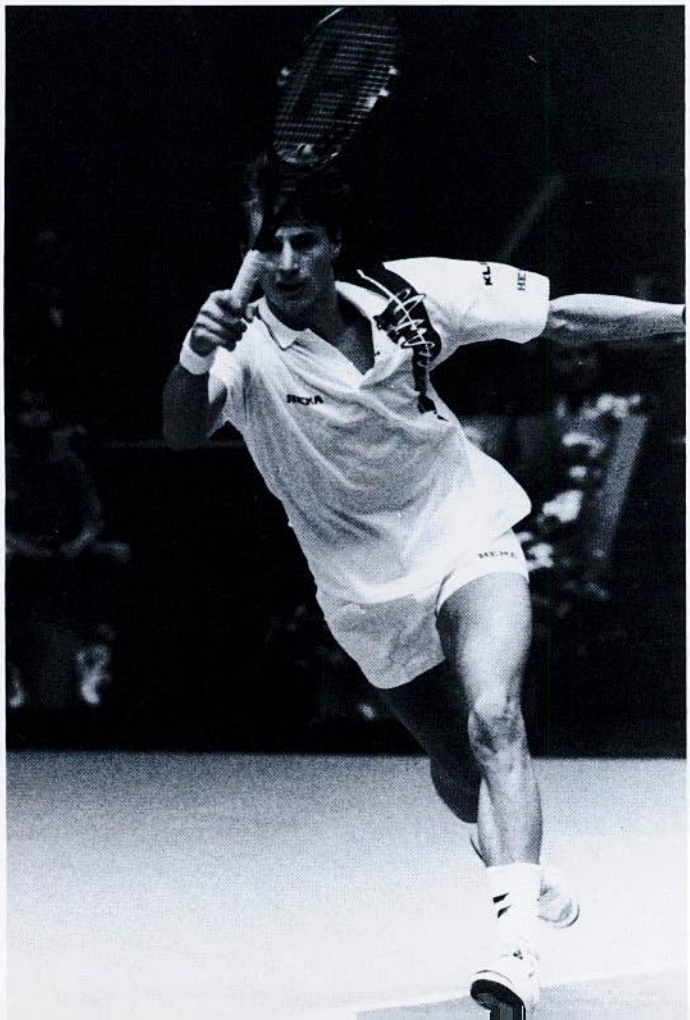

Paul Haarhuis in aktie

'Status'

Kinderen van twaalf wordt door fanatieke ouders en trainers een zo grote begaafdheid toegedicht, dat ze vier jaar later niets anders dan gedesillusioneerd kunnen vaststellen dat ze belogen zijn. De trainers hemelen op en gebruiken de video, omdat de ouders bereid zijn kapitalen in de tenniscarrière van hun kind te investeren. De ouders denken namelijk dat het een buitengewone prestatie is een kind te hebben dat redelijk speelt. Tennis is in die zin nog lang geen volkssport. Tennis heeft 'status' en een tennissend kind geeft de ouders eveneens "status". Voetballen is ordinair, maar op hockey, tennis of cricket zul je als ouder nooit worden aangevallen.
Krijg dat idee er maar eens uit. En krijg die terrasmentaliteit op het doorsnee tennispark er maar eens uit. Het Nederlandse tennis kweekt verwende kinderen, ongeveer zoals Beenhakker ooit sprak van de "huidige patatjeugd". Alleen is het bij tennis geen patat.
Nog voordat het gemiddelde tenniskind een bal kan slaan, bezit het al vijf King Seize rackets en lopen de ouders al te leuren om een sponsor. Van de uitzonderingen op deze regel moet het Nederlandse tennis het hebben. Schapers is zo'n uitzondering. Minder talent dan vele anderen, maar gewoon hard voor zichzelf en dat is in zo'n psychologisch moeilijk spel vaak doorslaggevend.

Vrouwen

Bij de vrouwen is de situatie schijnbaar anders, want daar staan twee Nederlandse speelster (Schulz en Bollegraf) bij de huidige top twintig. Maar de schijn bedriegt. Zoals Steffi Graf al vaststelde: het vrouwentennis is internationaal totaal onderontwikkeld. Er hoeft maar één speelster te komen die een aantal jaren consequent, veel en vooral intensief traint en ze haalt gegarandeerd de top. Bij de meisjes worden niet alleen in Nederland, maar kennelijk overal 'slappe' speelsters gekweekt.
Wie Brenda Schultz ziet spelen, denkt: wat sla je hard en wat beweeg je slecht. Neem eerst eens een paar gymnastiek-, misschien wel balletlessen! Bij de andere tennissters is vaak de eerste gedachte: wat sla je abominabel zacht. Wetenschappelijk is vastgesteld dat vrouwen fysiek gemiddeld tien procent minder presteren dan mannen. Bij het tennis is het zeker het dubbele. Maar dat mag helaas evenmin geschreven worden als dat Schapers niet kan tennissen.

Hans van Wissen

'Always'

Spielberg op romantische toer

Hoewel er af en toe wel romantiek en erotiek te bespeuren viel in de films van Steven Spielberg, heeft hij zich tot nu toe nog niet aan een echte 'love story' gewaagd. En laat ik maar onmiddellijk met de deur in huis vallen: z'n eerste echt romantische film *'Always'* is bepaald niet z'n sterkste geworden. Spielberg's kracht schuilt in z'n kinderlijke benadering, z'n gevoel voor avontuur en z'n ongelooflijk goed filmisch oog. Daarmee is dan ook niet gezegd dat zijn nieuwste produktie niet alleszins het genieten waard zou zijn. Want Spielberg blijft een van de meest geniale filmmakers die Hollywood ooit heeft voortgebracht. En dat verloochent zich nooit.

Spielberg is meer dan tien jaar van plan geweest om 'Always' te maken, voordat hij eindelijk de tijd, het geld en de juiste mensen had om die droom te realiseren. Hij heeft de film 'A guy named Joe' van Victor Fleming uit 1943, met zijn idool Spencer Tracy in de hoofdrol, zeker dertig keer gezien. Tijdens de opnamen van 'Jaws' bleek, dat zijn favoriete acteur Richard Dreyfuss ook zo verslingerd was aan diezelfde film. Geen wonder dus, dat Dreyfuss, na 'Jaws' en 'Close encounters of the third kind', opnieuw de hoofdrol speelt in deze nieuwe Spielberg.

Het verhaal van 'A guy named Joe' handelde over oorlogsvliegers. Spielberg haalde dat naar de tegenwoordige tijd en maakte van Pete een vliegenier die werkt bij de bestrijding van bosbranden. Een gevaarlijk vak, en Pete is ook nog eens een waaghals die het lekker vindt om risico's te nemen. Zijn vrouw Dorinda staat elke keer als Pete in de lucht is, doodsangsten uit. Ze vraagt hem zelfs een keer om het vak eraan te geven en een veiliger baan te zoeken, maar even later beseft ze dat ze dat eigenlijk niet kan doen. Ze weet dat hij bezeten is van de vliegerij. Dan voel je al aankomen, dat Pete op z'n eerstvolgende vlucht zal verongelukken. Dat gebeurt inderdaad, kort nadat hij op een heroïsche manier het leven van z'n collega en vriend Al heeft gered.

Richard Dreyfuss, Holly Hunter en Brad Johnson in 'Always' van Steven Spielberg

Dorinda is ontroostbaar, en weet niet dat Pete in een heel vriendelijk soort hemel is beland, waar hij al snel kennismaakt met een zeer onorthodoxe engel, Hap (mooie kleine rol van Audrey Hepburn, die nu eens niet met vleugels is getooid zoals je bij een engel zou verwachten, maar gewoon in een witte broek en een witte coltrui). Hap vertelt Pete, dat zijn rol op aarde nog niet is uitgespeeld. Hij mag pas definitief de hemelpoort door als hij zijn kennis heeft doorgegeven aan een andere piloot. Zo keert Pete, onzichtbaar voor zijn nabestaanden, terug naar de basis. Hij kan geen daadwerkelijk contact maken met de mensen die hij heeft achtergelaten, maar hij kan ze wel een beetje sturen, onmerkbaar regisseren als het ware, zodat ze toch doen wat hij wil dat ze doen. Pete begint langzaam maar zeker te beseffen dat Hap meer heeft bedoeld dan alleen maar 'kennis overdragen'. Want Pete ziet zijn Dorinda treuren en realiseert zich, dat voor haar pas een nieuw leven aan kan breken, als ze heeft geleerd om te accepteren dat hijzelf echt dood is, en niet meer terugkomt. Dat wordt het moeilijkste deel van Pete's missie: de vrouw van wie hij zielsveel houdt, moet hij min of meer in de armen van de nieuwe piloot drijven. Spielberg filosofeert in deze film over het begrip dood, over vasthouden en loslaten, en hij wil duidelijk proberen om de angst voor de dood wat weg te nemen bij zijn publiek. In dat opzicht doet 'Always' denken aan 'ET' en 'Close encounters', want die films maakte Spielberg heel bewust om de angst voor levensvormen van buiten onze planeet te relativeren.

In de scènes waarin Spielberg zijn fantasie de vrije loop kan laten is hij prachtig op dreef. Ook wanneer hij in actie kan komen, zoals bij de vele blusvluchten die Pete en Al uitvoeren, is hij helemaal de meester van de camera. Maar in de gedeelten waarin Pete en Dorinda samen in beeld zijn, en de romantische uitwisseling van gevoelens en gedachten aan de orde komen, wordt Spielberg opeens een wat schutterige puber, die bepaald niet weet hoe hij die emoties op een geloofwaardige manier door z'n acteur moet laten interpreteren. Maar het zijn slechts schoonheidsfoutjes, want als geheel is 'Always' een onderhoudende film geworden, waarin Dreyfuss een zeer innemende, speelse hoofdrol laat zien. Holly Hunter als Dorinda geeft hem lief partij. John Goodman, die bezig is aan een snelle, zeer succesvolle tocht naar de top, speelt een hartelijke Al.

Leo van Opzeeland

film in 't kort

Glory

In de Burgeroorlog in Amerika vocht op 18 juli 1863 het 54-ste Regiment van de Vrijwillige Infanterie van Massachusetts mee. Opmerkelijk, omdat dit regiment geheel uit zwarte vrijwilligers bestond, aangevoerd door een blanke, jonge kolonel. Edward Zwick heeft met **'Glory'** over deze groep mensen, vaak ontsnapte slaven, een indrukwekkende film gemaakt. De kolonel had alle moeite om het regiment te drillen en moest vaak harder optreden dan hij wilde.

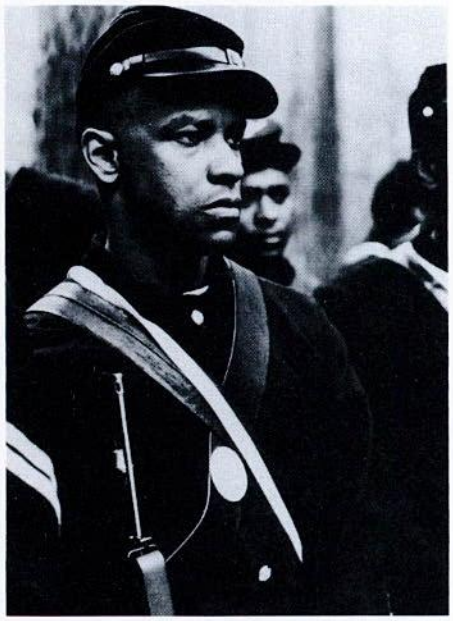

Denzel Washington in 'Glory'

Maar hij zette zich volledig in voor z'n ideaal. Hij eiste eerst behoorlijke schoenen voor z'n mannen, hij eiste officiële uniformen, hij eiste gelijke betaling en hij eiste uiteindelijk dat het zwarte regiment de kans kreeg om als volwaardige soldaten de strijd aan te gaan. Dat de helft van z'n mannen zou sneuvelen had hij ingecalculeerd en ook zijn eigen dood had hij van tevoren al volkomen geaccepteerd. Denzel Washington kreeg voor zijn bijrol in deze monumentale film, die alleen wordt ontsierd door veel te nadrukkelijke muziek, terecht een Oscarnominatie. Matthew Broderick is als kolonel minder overtuigend.

The war of the Roses

Een heel ander soort strijd wordt uitgevochten in **'The war of the Roses'**, een zwarte komedie van Danny DeVito die

Kathleen Turner probeert haar man's advocaat (Danny DeVito) te beïnvloeden in 'The war of the Roses'

nu en dan wel een tikje geblakerd uitvalt. Barbara en Oliver Rose beginnen hun gezamenlijk leven als een gelukkig stel, maar de klad komt er steeds meer in, helemaal wanneer het Oliver voor de wind gaat, zodat Barbara zich thuis tussen haar dure spullen dodelijk begint te vervelen. Wanneer ze een eigen bedrijfje in zelfgemaakte paté wil opzetten, heeft Oliver duidelijk moeite met die drang naar zelfstandigheid van z'n vrouw. Dat, gevoegd bij de jarenlang opgekropte ergernis van de kant van Barbara, blijkt voldoende voor een echtscheiding. Inzet wordt het huis. Oliver vindt dat het doodgewoon zijn huis is, omdat hij het heeft betaald. Maar Barbara ziet het als háár onvervreemdbaar eigendom, omdat zij er jarenlang al haar tijd en energie in heeft gestoken. Wat begint als een wat stroef verlopende scheiding, loopt allengs uit op een krachtmeting waar de beide deelnemenden niet levend uit te voorschijn komen. Kathleen Turner als Barbara laat zoveel fysiek geweld zien en heeft daar ook zoveel zichtbaar plezier in, dat het jonge bruidegommen in de zaal af en toe bang om het hart zal worden... Michael Douglas delft het onderspit. Hij blijft proberen om Turner een verzoenende hand toe te steken, maar tot het bittere eind toe wordt hij afgewezen. Die leuke Danny DeVito moet ergens een paar heel slechte trekjes hebben om met zoveel elan zo'n in wezen trieste film te kunnen maken...

The fabulous Baker boys

Voor het eerst van hun leven zijn de broers Jeff en Beau Bridges samen te zien in een film, en dan ook nog als broers! Ze spelen twee barpianisten die steeds meer moeite hebben om zich met hun wat gedateerde repertoire in leven te houden. Er moet een zangeres bij, besluiten ze. Ze schrijven een auditie

Jeff Bridges en Michelle Pfeiffer in 'The Fabulous Baker boys'

uit (een van de leukste scènes van de film!), maar juist als ze hebben geconstateerd dat er bij de ruim dertig dames niet één is die hun act wat zou kunnen opvijzelen, komt Susie Diamond binnen. Zij blijkt precies de vrouw waar de Baker boys op zaten te wachten. Er breken gouden tijden aan, want opeens willen alle dure hotels dat trio hebben om hun gasten te entertainen. De oudste Baker boy ziet met angst en vreze, dat zijn jongere broer een meer dan gewone belangstelling voor Susie aan de dag begint te leggen. Hij weet dat verliefdheden binnen zo'n kleine gemeenschap als een muzikaal trio onvermijdelijk moeilijkheden mee zullen brengen. Hij krijgt gelijk... De broers Bridges zijn perfect gecast als de Baker boys: de kleine tuttige regelneef Beau, de luie, nu sexy cynicus Jeff. Maar Michelle Pfeiffer (die ook nog eens heel sensueel blijkt te kunnen zingen!) steelt toch de show als de ogenschijnlijk door de wol geverfde Susie. De Golden Globe heeft ze al, nu de Oscar nog!

Koko Flanel

Niet dat 't nou zo'n leuke film is, **'Koko Flanel'**, maar Urbanus is zo'n schatje. Daarom wil ik hem toch even vermelden. Dit keer speelt hij een wat sukkelige verkoper van vogelnestjes, die zijn vader op diens sterfbed belooft dat hij

Urbanus en Bea van der Maat in 'Koko Flanel'

binnen een jaar zal trouwen en een kind krijgen. Natuurlijk lukt dat allemaal na heel veel vijven en zessen. Het script doet nogal gekunsteld aan en alle karakters zijn karikaturaal. Maar Urbanus in de hoofdrol en de Belgische Bea van der Maat als het meisje waar hij voor valt, zijn heel vermakelijk om te zien. Regie van Stijn Coninx.

LvO

PLICHT

Soldaat die niet valt faalt

Jana Beranová

WHY ?

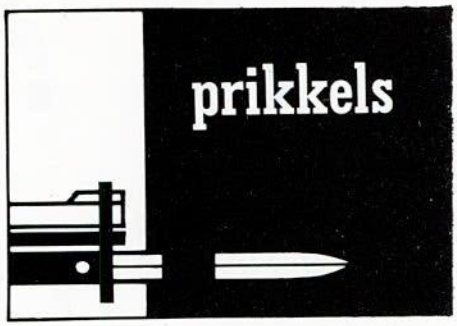

Overwinning

Op de puinhopen van het fascisme en nu ook van het communisme, eisen velen de overwinning op hun naam. Voor de overwinning op het fascisme was een oorlog nodig waarin zware offers werden gebracht. In de nieuwe versie van de TV-serie De Bezetting, kunnen we weer eens waarnemen hoe groot die offers waren. Het blijkt dat voor het produkt van dr. L. de Jong bij jonge mensen geen belangstelling meer bestaat. Dat ligt in het verlengde van wat Simon Carmiggelt stelde, dat hij zijn kleinkinderen zakgeld moest geven om hen over de tweede wereldoorlog te mogen vertellen. Wat voor ouderen nog slapeloze nachten veroorzaakt, is voor jonge mensen iets wat alleen in geschiedenisboekjes beschreven staat. Maar dit terzijde.

Het zichtbaar worden van de puinhopen van het communisme in Oost-Europa, voltrekt zich zonder wereldoorlog. Er is geen sprake van een overwinning door veldslagen. De Amerikaanse schrijver Henry L. Mencken stelde in het begin van deze eeuw: "Op de lange duur blijken alle veldslagen verloren veldslagen te zijn, evenals oorlogen."
Rechts Nederland denkt daar anders over. Zij etaleert de wijzigingen in het Oostblok als een overwinning waar ze deel aan had. Een ieder die in Nederland nog het socialisme of communisme voorstaat, wordt even de oren gewassen. Zelfs bisschop Bomers hield een triomfantelijke toespraak in Vught. De kerkvoogd deed daar de opmerkelijke uitspraak dat de Roomse kerk altijd weerstand zou hebben geboden tegen zowel het fascisme als tegen het communisme.

Nou hoef je werkelijk geen historicus te zijn om bij een dergelijke uitspraak te glimlachen. Maar ongetwijfeld zullen er mensen zijn die zich over zo'n uitspraak kwaad maken. Die herinneren zich nog wat de Duitse aartsbisschop Gröber tijdens de tweede wereldoorlog stelde. Deze kerkvoogd vond dat de kritiek op de nazi-terreur tegen joden en andersdenkenden als laster moest worden beschouwd.

Dat men in kerkelijke kringen kritisch staat tegenover het goddeloze communisme ligt voor de hand. Maar men vergeet waarom Lenin nog geen 100 jaar geleden daartoe kwam. Het Russische volk werd uitgebuit door de Tsaar met behulp van de kerk.
De balans van die eeuw communisme in Europa kan nu worden opgemaakt. De verlies- en winstrekening van 2000 jaar christendom is nog altijd niet vast te stellen. In Libanon en Noord-Ierland moorden christenen elkaar onderling nog steeds uit.
Allerminst een reden om je als christen een overwinnaar te voelen.

Cor Out

Personalia

Per 1 maart jl. heeft Hans Schonk met funktioneel leeftijdsontslag de dienst HGV verlaten. Gedurende 22 jaren was Hans als raadsman werkzaam bij de KM in Amsterdam en Den Helder. Ook maakte hij vanaf het begin (1977) deel uit van de redaktie van EGO. Er was dan ook wel een afscheid van de dienst, maar niet helemaal van EGO, want Hans heeft toegezegd voorlopig de puzzelrubriek te blijven verzorgen.

Bij de KM werd Hans Schonk opgevolgd door (KLu-)collega Hans Floris, die tot 1 september '89 werkzaam was op de LIMOS in Nijmegen. Sindsdien wordt de raadsmanfunctie op de LIMOS vervuld door Peter Samwel, tot dan werkzaam als raadsman/vormingswerker in het Coorntherthuis in Zeist.

Joop Flokstra

Peter werd tijdelijk opgevolgd door de per 1-9-89 aangestelde raadsman Joop Flokstra, die inmiddels per 1 maart jl. bij de KM is begonnen (standplaats Den Helder).

Tenslotte is de op 1-3-90 vrijgekomen plaats als raadsman/vormingswerker in het Coornherthuis ingenomen door de per die datum in dienst getreden raadsman Mart Vogels.

Mart Vogels

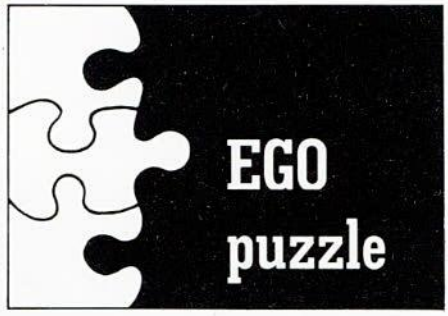

De oplossing van de vier beroepen in de visitekaartjes-puzzel in het maartnummer luidt als volgt: analiste, chirurg, medicus en gitarist. Hieronder een puzzel waar horizontaal en vertikaal vier maal een zelfde woord van zeven letters dient te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1-loon; 2-soort doelpunt; 3-gebak; 4-controleren.

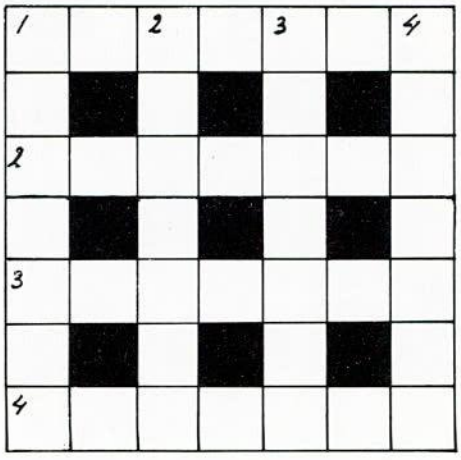

ALS U OMHOOG ZIT MET DIE TANKS EN KANONNEN, DENK DAN EENS AAN JAPIE. EXCELLENTIE.
JAAP
OUD IJZER

Dirck Volckertszoon Coornhert (1522-1590)

Onbekend maar markant figuur uit de vaderlandse geschiedenis

In de tijd dat de vloot van Magelhaen als eerste de wereld rond zeilde, de denkbeelden van Copernicus over hemellichamen de belangrijkheid van de mens aan het wankelen brachten en de boekdrukkunst de bijbel voor iedereen toegankelijk maakte, werd in 1522 in Amsterdam Dirck Volckertszoon Coornhert geboren. Hij was een veelzijdig man en behoorde tot de merkwaardigste en belangrijkste figuren uit het geestelijk en maatschappelijk leven van het zestiende-eeuwse Holland.
EGO-redactrice Carine van Hinte (vormingswerkster in het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen in Zeist) schildert t.g.v. het 400ste sterfjaar van Coornhert een portret van deze inspirerende denker.

De zestiende eeuw was een belangrijke tijd in de Nederlandse geschiedenis. In deze periode werden de grondslagen gelegd voor het Nederland van nu, de huidige grenzen kregen hun vorm en ideeën van toen leven nog steeds door in de samenleving van nu. De tijd stond bol van godsdienstige konflikten. Iedereen hield zich er mee bezig, zo ook Coornhert. Van oorsprong katholiek keerde hij zich al vroeg tegen de ketterverfolgingen, waar hij tijdens een reis naar het zuiden in alle heftigheid mee kennis had gemaakt.

Moedertaal bevorderen

Op 17-jarige leeftijd verlaat Coornhert het ouderlijk huis om te trouwen met de 29-jarige Neeltje Simonsdochter. Dit tegen de zin van zijn ouders die hem onterven. Samen vestigen ze zich in Haarlem en wonen daar bijna hun hele leven.
Dirck Volkertszoon start zijn carrière als graveur, maar bekwaamt zich tegelijkertijd als jurist. Ook schrijft hij zijn eerste boeken en gedichten.
Als een van de eersten laat hij die boeken en ideeën niet in het Latijn, maar in de volkstaal verschijnen. Dit omdat hij zijn deugdzame boodschap voor zoveel mogelijk landgenoten toegankelijk wil maken.

De Nederlandse taal werd tot die tijd niet voor intellectuele doeleinden gebruikt, dus dat was geen gemakkelijke opgave. Om zich echt goed uit te kunnen drukken verrijkte Coornhert zijn moedertaal met een aantal zelfgevonden woorden en uitdrukkingen.

Nadat hij met Latijnse literatuur in aanraking is gekomen, begint hij ook deze in het Nederlands te vertalen.
Zijn streven om het Nederlands als taal op zich in ere te herstellen uit zich in het volgende citaat: "Ende haar kleed, dat van zelfs rijckelijck was ende cierlijck, vande onnutte lappen ende vuyle broderijen te zuyveren."

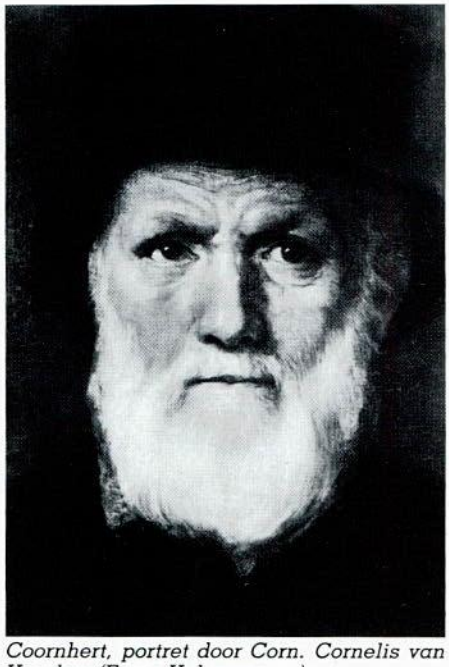

Coornhert, portret door Corn. Cornelis van Haarlem (Frans Halsmuseum)

Andersdenken respecteren

In de tijd dat de vervolging van de calvinisten door het katholieke Spaanse bewind steeds erger wordt, komt Coornhert als stadssecretaris van Haarlem in 1562 in aanraking met de landspolitiek en met Willem van Oranje.
De van huis uit katholieke Coornhert gruwde van de dogmatische leer van de katholieken en de vergaande onderwerping aan de Paus van Rome. Volgens hem heeft de mens een vrije wil en kan hij met de door God geschonken menselijke vermogens zijn leven op aarde vorm geven. Vervolmaken noemde hij dat.

De overheid (de Spanjaarden) probeerden de onderdanen een geloof op te leggen. Volgens Coornhert kon dat nimmer. Hij stelde dat er misschien wel meer wegen naar de waarheid zijn en vroeg respekt voor andersdenken.
In deze tijd misschien niet zo ongewoon, maar in een tijd waar men voor zijn geloofsovertuiging nog op de brandstapel terecht kon komen een revolutionaire gedachte.
De kontakten met Willem van Oranje mondden uit in een vriendschap die hem later de nodige bescherming zou bieden.

Lijfstraffen afschaffen

De toenemende ontevredenheid onder de burgers ontlaadt zich in 1566 in de beeldenstorm en Coornhert wordt, ten onrechte, verdacht van medeplichtigheid. Hij wordt gearresteerd en opgesloten in de Gevangenpoort in Den Haag.
Tijdens zijn verblijf achter de tralies zet hij zijn gedachten over een humanere behandeling van misdadigers op papier.
In plaats van lijfstraffen wilde hij heropvoeding. Hard werken op water en brood zou 'ledighganghers' deugdzaamheid bijbrengen. Deze gedachte komt voort uit zijn ideeën dat de mens voor verbetering vatbaar is. Zelfs een zondaar kan (via een aantal stappen) veranderen in een wijs mens.
Zijn ideeën maakten geen eind aan de lijfstraffen. Wel leidden ze waarschijnlijk tot de oprichting van rasp- en spinhuizen, waar jeugdige misdadigers, naast de bewakers begeleid door een predikant en onderwijzer, aan het ras-

Dirck Volckertszoon Coornhert:

- **een van de eerste schrijvers in de Nederlandse taal**
- **een pleiter voor een humaner strafstelsel**
- **dé voorvechter voor godsdienstvrijheid voor iedereen**

Komend uit een katholiek milieu, ligt hij begraven in een protestantse kerk. Humanistische instellingen gebruiken zijn naam.

Na 400 jaar: nog altijd een inspirerende figuur op vele terreinen.

pen en spinnen werden gezet.
Erg modern voor die tijd.

Door een list weet Coornhert te ontsnappen uit de Gevangenpoort en hij vlucht naar Duitsland. Pas in 1572, als de watergeuzen Den Briel innemen, kan Coornhert naar Holland terugkeren.

Godsdienstvrijheid

Teruggekomen ontdekte hij, dat de door hem en Willem van Oranje vurig gewenste godsdienstvrijheid voor iedereen niet gerealiseerd was. De strijd had alleen godsdienstvrijheid voor gereformeerden opgeleverd, die vervolgens op deze gronden de samenleving wilden inrichten.
En nu raakte hij met de gereformeerden in diskussie over het ware geloof en de ware kerk en hun recht dit aan de samenleving op te leggen. Weer pleitte Coornhert voor een maatschappij met volledige godsdienstvrijheid en met algemene, eenvoudige grondregels als eerbied voor anderen, geweldloosheid en tolerantie.
Natuurlijk kende ook Coornhert zijn eigen waarheid, maar was hij toch van mening dat je daarom andersdenkenden niet meteen het hoofd hoefde af te hakken. In zijn denken moest je zelfs atheïsten hun vrijheid gunnen. Want, aldus Coornhert: "geloven is een gave en als je dat niet kunt hoef je er niet voor vervolgd te worden."

Geweldloosheid

Een moderne gedachte, want in die tijd kende men nog geen samenlevingen waar mensen met een verschillende levens/geloofovertuiging naast elkaar leefden. Coornhert meende dat dat moest kunnen en dat de landen er waren ter wille van mensen. Niet omgekeerd. Daarom pleittte hij voor een levensbeschouwelijke en politieke vrijheid: "Een overheid die met geweld de eenheid wil behouden is erger dan een voortdurend meningsverschil tussen de inwoners van dat land."

De gereformeerden zijn niet blij met Coornhert, en Willem van Oranje, zijn grote beschermer, voorkomt dat hij gearresteerd wordt. Coornhert moet weer naar Duitsland vluchten als Willem van Oranje in 1584 wordt vermoord.
Omdat Coornhert, als hij aan het eind van zijn leven terugkeert naar Holland, niet welkom is in Haarlem en Delft, strijkt hij in Gouda neer, waar hij op 29 oktober 1590 sterft. Hij wordt daar begraven in de nog altijd vermaarde St. Janskerk. Hier zal ook het hoogtepunt van de tientallen zeer diverse herdenkingsactiviteiten in 1990 plaatsvinden op 29 oktober a.s.

Carine van Hinte

Bezoek ook eens het Coornherthuis in Zeist

Foto Frank Spoelstra

Vormingsdagen

Militairen zijn over het algemeen wel bekend met de uren geestelijke verzorging van de raadsman of raadsvrouw. Minder bekend is de mogelijkheid om gedurende 2½ dag een vormingscentrum voor militairen te bezoeken. Het Coornherthuis, vormingscentrum van het Humanistisch Verbond in Zeist, organiseert voor militairen zulke vormingsdagen. Iedere militair, dienstplichtig of beroeps, kan zich hiervoor inschrijven. De commandant van je onderdeel moet je hiervoor uitzonderingsverlof verlenen. Het is een recht. Weigert de commandant, dan zal hij je de redenen moeten meedelen. Redenen om te weigeren zijn bijv. een oefening of een mio-inspectie. In overleg met de commandant kun je dan een andere datum kiezen.

Het programma

Het programma van de vormingsdagen wordt bij aanvang samen met de deelnemers opgesteld. De belangstelling en ervaring van de deelnemers staan centraal.
Ieder wordt zoveel mogelijk in de gelegenheid gesteld om zijn/haar houding te bepalen in zaken die de eigen leef- en werksituatie raken. Dat kunnen bijv. zijn: oorlog/vrede, de militaire organisatie, relaties, groepsgedrag in dienst, arbeid/werkloosheid, milieu-problematiek, enz.
Bij de gesprekken kan gebruik worden gemaakt van films, video, gastsprekers, excursies e.d. Omdat je een paar dagen in een heel andere situatie bij elkaar bent, kan dieper op zaken worden ingegaan en leer je elkaar ook van een andere kant kennen.
Ook ontspanning is ruimschoots mogelijk. Er zijn veel boeken, dagbladen en diverse tijdschriften, videobanden met documentaires, speelfilms en amusement. Je kunt biljarten, tafeltennissen, schaken, flipperen, dammen, enz. Voor buitenshuis zijn er allerlei (bal)spelen. Verder zijn er nog uitgaansmogelijkheden in Zeist en Utrecht.

Enkele praktische zaken

Je kunt je individueel inschrijven, maar ook met een groep van je onderdeel (maximale groepsgrootte is 20 personen).
De aankomsttijden zijn 's maandags tussen 10.00 en 10.30 uur, 's woensdags tussen 18.00 en 18.30 uur. Lakens en sloop worden bij de inschrijving verstrekt. Voor toiletartikelen (en desgewenst sportkleding) dien je zelf te zorgen.
Voor maaltijden, kofffie en thee hoeft niet te worden betaald, wel dien je een Bewijs Ophouding Voeding (BOV) mee te nemen van de administratie van het onderdeel.
Omdat niet al onze kosten door subsidie worden gedekt, vragen we van elke deelnemer een bijdrage van *f* 10,– voor de hele conferentie.
Gewoonlijk vindt 's avonds na ± acht uur geen gezamenlijk programma meer plaats.
Uitzonderingsverlof kan bij de commandant van je onderdeel worden aangevraagd (zie AMAR en RR.Dpl.49 lid 1q).

Herdenken

Steeds meer ziet hij er tegenop om in het weekend naar huis te gaan. Iedere diskussie, ieder gesprek komt op de oorlog.
Die stomme serie De bezetting is daarvan de oorzaak.
Andere jaren bleef het beperkt tot de maanden april en mei. Nu zijn ze er al weken mee bezig.
Waarom moeten ze toch het verleden steeds maar weer oprakelen. Kunnen ze dat dan niet vergeten.
Het leven bij hem thuis wordt door de oorlog bepaald.
Ma die er niets van wil weten, die de kamer uitgaat als er iets over de oorlog op de t.v. komt.
Pa die er een masochistisch genoegen in lijkt te hebben, om het nog eens te beleven.
Als hij of z'n zus voorzichtig opperen dat het toch wel erg lang geleden is wordt pa woest.
"Al word ik duizend, nooit, nooit is het lang genoeg geleden."
En dan volgt er een donderpreek, over de jeugd van tegenwoordig, de ongeïnteresseerdheid, het gevaar dat dat in zich heeft.
Over hoe er toen gemanipuleerd werd, hoe sommige goede vrienden de verkeerde keus maakten.
Hoe gruwelijk het kamp was.
Dat er niet genoeg over gezegd kan worden.
Dodenherdenking, dokumentaires, diskussies, dat is wel het minste wat er moet gebeuren. Nooit, nooit meer mag zoiets plaatsvinden.
En hij, hij is het moe, al die diskussies, al dat gedoe!
Natuurlijk, ook hij wil nooit meer fascisme, maar hij is het zo moe en ziet er steeds meer tegenop om naar huis te gaan.

WIKLA

berichten van het HV

TV-film 'De Greb'

Op zondag 29 april a.s. zendt de HOS (Humanistische Omroepstichting) van 20.40 – 21.30 uur op Nederland 3 de film 'De Greb' uit. De HOS maakte deze film over de gebeurtenissen in de meidagen van 1940 op en rond de Grebbeberg.
Vijf militairen vertellen daarover hun verhaal: een sergeant van een panser afweer geschut, een mitrailleurschutter, een ordonnans en twee 'gewone' militairen. Een aantal van hen was dienstplichtig, anderen vrijwilligers. Hoewel de chronologie van de gebeurtenissen als raamwerk voor de vertelling gebruikt wordt, staan de persoonlijke ervaringen centraal. Persoonlijke verhalen over de mobilisatie, 10 mei, de eerste oorlogshandelingen, de veranderende normen en waarden, de angst, de gevechten, de kameraadschap en het onvermijdelijke einde.
Voor de toenmalige soldaten was de Greb meer dan een onderdeel van een linie; voor hen vormde het een onneembaar bastion waarachter geen gevaar te vrezen was. 'We zaten hier als een vorst, met zware stellingen, ons kon niet gebeuren!' De heersende neutraliteitsgedachte, die ook in het verleden zo succesvol was gebleken, versterkte die beleving van veiligheid.
Maar dat pakte dus allemaal even anders uit.

Behalve de film zal er ook een boek over deze ervaringen op De Greb worden uitgebracht. Daarover hopelijk meer in een volgend EGO-nummer.

Straf

Wanneer ik door het raam naar binnen kijk, zie ik hem zitten, met gekruiste benen, een deken om zich heen en zijn hoofd hangt treurig naar beneden. Als ik binnen kom, kijkt hij verschrikt even op en laat dan zijn hoofd weer hangen. Een treurig hoopje mens.

Dat hij hier nu zit, was eigenlijk wel te verwachten. Het had, misschien, ook moeilijk anders gekund. Iedereen kent zijn verhaal. Het verhaal wat al duizenden keren, door duizend anderen is vertelt: een zeer ongelukkige jeugd, met te weinig aandacht en te weinig liefde. En de opstandigheid die daarvan het gevolg was zou hem niet meer verlaten. Het ging al vroeg verkeerd en het werd van kwaad tot erger. Het liep 'goed' fout, toen zijn uitkering niet op tijd kwam en hij geen stuiver meer had om het weekend door te komen en niemand anders om een beroep op te doen.

Hij kreeg een bungelend tasje in het oog en zag ook niets anders dan dat ene tasje. Maar toen hij aan dat tasje trok gaf het niet mee, en dus sloeg hij wat om zich heen... hebbes. Wat nooit en te nimmer voorzien was geweest gebeurde. Het tasje werd door iemand vastgehouden en die was zo ontzettend geschrokken dat haar hart het begaf. Hij had dit nooit gewild en toch gebeurde het. Net zo onvoorzien en ongewild als de vlinder die hier opstijgt en door het in beweging brengen van de lucht aan de andere kant van de wereld een wervelstorm veroorzaakt. Wiens schuld?

Hij wordt gestraft en zijn tijd zit er nog 'even' niet op. "Buiten denken ze dat het hier een hotel is", zegt hij, "maar van binnen zit ik hier langzaam te sterven zonder dat ik dood kan gaan." Hij moet nog drieëntwintig worden en bijna alles ligt voor hem al aan diggelen. "No future", om het met zijn eigen woorden te zeggen.

Als ik weer 'buiten' ben, vraag ik me af wat ik in zijn plaats en situatie gedaan zou hebben. Ik vrees het een en ander. En in m'n gedachten roep ik de mensen aan die het mogelijk hebben gemaakt dat hij in een orkaan kon veranderen, maar ze geven niet thuis. Ze voelen zich er niet verantwoordelijk voor en hebben er niets mee te maken. Want iedereen weet dat een orkaan niet te stoppen is, die moet uit zichzelf tot bedaren komen.

Ik weet niet of dat zo is. Een orkaan wordt door iets in gang gezet en moet dan ook te stoppen zijn, misschien door een andere vlinder. Wel weet ik, dat hij die zegt langzaam te sterven, eigenlijk een heel aardige jongen is.

Freek Pol

Een beetje ongelijk

De Zuidafrikaanse president De Klerk kan rekenen op veel sympathie in de wereld. Hij trotseert extreem-rechts in zijn land en legaliseert het ANC. Hij laat Mandela vrij en wil praten over een nieuwe grondwet. Hij durft te doen wat zijn voorgangers niet durfden. Het Westen vindt dat hij daarvoor beloond moet worden.
Westerse politici willen kennelijk vooruit lopen op de ontwikkelingen, want de apartheid is nog helemaal niet afgeschaft. Het ANC dringt dan ook steeds weer aan op handhaving van de sancties. Maar dat wordt door vele Westerse politici genegeerd, zoals zij ook de bewijzen negeren dat de concessies van De Klerk het gevolg zijn van interne en externe druk, die geleid heeft tot de rampzalige financieel-economische toestand van het regime.

Wat kan de tegenstanders van voortgezette sancties toch bezielen? Het is waar dat De Klerk steun verdient in zijn beteugeling van extreem-rechts, maar dat rechtvaardigt nog niet de opheffing van de sancties. Want die zijn juist nodig om de afschaffing van de apartheid af te dwingen.

Steun aan het ANC

Met de legalisering van het ANC is Zuid-Afrika terug bij de situatie van 1960. Ook toen eiste het ANC onderhandelingen voor een nieuwe grondwet. Sindsdien is het aantal onderdrukkende wetten alleen nog maar toegenomen. Het zou dus logisch zijn als het Westen nu aan de verlangens van de democratische beweging van Zuid-Afrika tegemoet zou komen en bij de komende onderhandelingen krachtig steun zou geven aan het ANC.
Maar Westerse politici schijnen te denken dat de afschaffing van de apartheid enkel en alleen afhangt van de inzet van De Klerk. Misschien geloven zij dat het eigenlijk alleen maar neerkomt op een inpassing van de zwarte bevolkingsgroepen in het bestaande Zuidafrikaanse staatsbestel. Volgens het ANC gaat het daar juist helemaal niet om. Het gaat niet om 'hervorming' maar om 'vervanging' van het bestaande bestel door een nieuwe democratische, nonraciale structuur.

Nieuw bestel nodig

Misschien vinden Westerse politici het bestaande bestel wel legitiem, wanneer er tenminste enkele 'schoonheidsfoutjes' uit zijn gehaald. Maar het ANC ontkent de legitimiteit van het regime, omdat de apartheidswetgeving in zijn geheel een ontkenning is van de rechten van de meerderheid van het Zuidafrikaanse staatsvolk. Er zal dus een geheel nieuw bestel moeten worden ontworpen, want 'inpassing' betekent in feite aanvaarding van minstens een 'beetje' apartheid.
Misschien vinden Westerse politici ook wel dat zij geen 'partij' mogen kiezen en dat het ANC moet leren 'water in de wijn' te doen. Maar het gaat in Zuid-Afrika niet om een conflict tussen twee partijen die elkaar de macht betwisten. Het gaat niet om een partij van 'blanken' tegen een partij van 'zwarten'. Het gaat in Zuid-Afrika om een oorlog die gevoerd wordt door het racisme (de machthebbende minderheid) tegen de democratie (de aanhangers van het Handvest van de Vrijheid). En in die oorlog hoeft de onderliggende meerderheid geen concessies te doen. Zij hebben trouwens niets om 'af te staan'. Want wat zou die meerderheid moeten 'toegeven'? Concessies van die kant zouden inderdaad neerkomen op aanvaarding van een 'beetje' apartheid.

Westen moet kiezen

Het Westen hoeft dus niet te kiezen tussen 'blank' en 'zwart', maar het Westen moet wel een keus maken tussen racisme en democratie. Het Westen heeft zich in die strijd al veel te lang afzijdig gehouden en al veel te lang afwachtend gereageerd. Een dergelijke houding kwam in de praktijk neer op steun aan handhaving van de bestaande verhoudingen. En dat was duidelijk de verkeerde keus. Het westen mag nu niet opnieuw dezelfde fout maken.

Karel Roskam

Op weg naar één Duitsland

Kanttekeningen bij een emotioneel proces

De twee Duitslanden verenigd of herenigd, hoe dan ook, een groot middeleuropees Duitsland roept nogal wat emoties op. En dat heeft zijn redenen! Zo wordt de indruk gevestigd dat dit proces een teruggaan is tot een historische realiteit. Niets is minder waar. In 1870 heeft Bismarck, overigens niet van harte, de omkoperij niet schuwend, het Duitse keizerrijk gesticht en zelfs dat was geen absolute eenheid. (Bijvoorbeeld behield Beieren, niet bereid zich te laten domineren door de 'Pruisen', het recht op een eigen post en spoorwegen, een eigen leger en buitenlandse vertegenwoordigers en een eigen bevoegdheid om belasting te heffen). Vóór dat fameuze jaar 1870 was er op het 'Duitse gebied' slechts sprake van een groot aantal koninkrijkjes.

Die vorstendommen hadden het regelmatig met elkaar aan de stok en bij tijd en wijle werd er één, veelal met geweld, door Pruisen ingepikt.
In 1945 kwam het einde aan deze z.g. Duitse eenheid. Zij bestond dus welgeteld 75 jaar en dat heeft de rest van Europa geweten ook.
Wie het verleden een beetje kent slaat de schrik om het hart als de CDU-kanselier Kohl zegt dat alle Duitssprekenden eigenlijk in één rijk thuis horen. Deze gedachte getuigt niet van 's mans originaliteit. Zijn we opnieuw op weg naar een Grootduits Rijk? Moeten Oostenrijk, Tirol, Eupen Malmedy e.d. ook nog worden ingelijfd?
Is dat de reden dat de christelijke partijen, altijd al zeer nationalistisch ingesteld, zulks in tegenstelling met praktisch alle anderen, de Poolse westgrens niet willen erkennen?
Toegegeven moet worden dat de handen van de christelijke partijen in deze meer gebonden zijn dan die van de overigen: zij zijn de enigen die bij iedere verkiezing de hete adem van de 'Republikaner', en veelal fascistische en revanchistische groepen en organisaties, in hun nek voelen. Vele Duitsers 'schwanken' tussen CDU en Republikaner.
Moge het verleden ons in ieder geval geleerd hebben om goed te luisteren en te lezen. De wereld heeft al een keer eerder boetegeld moeten betalen omdat ze een boek niet goed gelezen had en een kanselier niet goed beluisterde.

D-mark, D-mark

De huidige christelijk kapitalistische regering stort zich als een gier op de zieltogende DDR. Het afschuwelijke dedain waarmee Kohl en zijn trawanten dit land behandelen wekt herinneringen op aan de dertiger jaren. Natuurlijk is het zo dat honderdduizenden geboeid door de westerse welvaart en overconsumptie 'heim ins Reich' willen. Het is zeer wel te begrijpen en als men schreeuwt 'Helmuth, Helmuth' bedoelt men 'D-mark, D-mark'.
Maar er zijn in de DDR ook vele anderen en wellicht is dat weer de zwijgende meerderheid die trots is op wat ondanks alles bereikt is en treurt om dat wat fout is gegaan. Bij hen bestond de oprechte hoop om na de 'Wende' zelfstandig, als eigen vrije DDR gestalte te kunnen geven aan een socialistische staat met een eigen en menselijk gezicht. Zij zijn de meest te betreuren Duitsers die zich oprecht ingezet hebben voor een wereld waarin naar zij hoopten gerechtigheid zou heersen; worden zij eerst bedrogen door de eigen machthebbers en zijn daarna het slachtoffer van de machtshonger en het weer opgelaaide nationalisme van de christelijke Duitse politiek.

Kans verkeken

Het is niet voor niets dat deze laatste zin er staat zoals ze staat. Zou er nu een socialistische regering in de Bondsrepubliek aan de macht zijn geweest, de geschiedenis had een ander verloop genomen. De uitkomst zou op de lange termijn wellicht hetzelfde zijn geweest, maar niet gehinderd door puur kapitalistische en nationalistische drijfveren zouden twee socialistische Duitslanden naar elkaar zijn toegegroeid, het goede behoudend, het slechte verwerpend. Zowel kapitalistische als socialistische uitwassen zouden zijn uitgebannen. Dat land zou door geen enkele buur als bedreiging, noch economisch noch militair, zijn gevoeld. Die kans is nu voorgoed verkeken.

Bedreigende prestaties

Niet te ontkennen valt dat de DDR een enorme industriële prestatie heeft geleverd. Volslagen leeggehaald door de Russen, jarenlang achtervolgd door herstelbetalingen, zonder enige Marshallhulp zijn ze de lange mars op weg naar herstel begonnen, eindeloos doorploeterend met weinig luxe en veel inzet. Ongetwijfeld iets waarvoor men respekt moet hebben.
De Bondsrepubliek is ontegenzeggelijk, overigens met uitgebreide hulp van anderen en leunend op een fel anti-communisme, uitgegroeid tot een enorme economische macht. Ook dat is een prestatie.
Voeg deze twee delen te zamen en er ontstaat een reuzenmacht in Europa, precies in het centrum, groter en machtiger dan wie of wat ook in Europa, bewoond door Duitsers die tweemaal een wereldoorlog hebben ontketend en hem tweemaal zeer terecht verloren. En hoe vaak hebben we al niet gezien dat economische macht zich gaat vertolken in militaire macht?

Sprookjes

Moeten we ons nu verzetten? Ten eerste kan dat niet en ten tweede helpt het niet. De eenheid komt er, niets houdt dat tegen.
Het gedrag en de uitspraken van zowel de westerse als de oostelijke politici maken duidelijk dat ook zij de problematiek erkennen, maar zij kunnen evenmin iets doen. En als politici geen daden kunnen uitvoeren of beloven, gaan ze over tot de afdeling sprookjes. Die luiden als volgt: 'alleen in het kader van het Europese huis', 'alleen in het kader van een verenigd Europa', 'binnen de EG', 'binnen de NATO', alsof dit of dat enige garantie heeft. Het zijn allemaal instituties, waarvan een land vrijwillig lid is en die dus ook weer verlaten kunnen worden. En wat doet die EG of NATO als het grote sterke Duitsland het uitgeputte en verarmde Polen met economische middelen gaat Zwedeniseren? (In W.O. II werd Zweden onder dreiging van Duitse militaire akties gedwongen tot concessies in strijd met haar neutraliteit). Heeft Polen dan nog een andere keus dan terug te gaan tot de grenzen van 1937? Wie helpt dan of wie grijpt dan in? Wie treedt er in het krijt voor Nederland als het in het kader van de Zwedenisering, economisch afhankelijk als het is van Duitsland, gedwongen wordt tot grote economische concessies aan Duitsland. Toch niemand, noch ten oosten, noch ten westen!

En wat nu? Moeten we die duistere toekomst maar over ons laten komen? Natuurlijk niet, de toekomst is niet helemaal verduisterd. Ook binnen Duitsland leven nog miljoenen, die niet alle heil van de markteconomie verwachten. En hun aantal wordt zometeen met miljoenen DDR-ers vergroot. Ook daar geloven miljoenen aan vrede, gedeelde welvaart en rechtvaardigheid voor een ieder. Ook daar hebben velen geleerd zonder arrogantie met het verleden te leven. Duitsland heeft een jarenlange humanistische traditie. Zij die daar op enigerlei wijze in staan te sterken en hen te helpen is ons aller plicht, om Europa toch nog op het goede spoor te houden.

Adriaan Bijl

Overval

Als ik aan mensen uitleg waar ik woon, zeggen ze vaak: wat eenzaam, is dat niet saai? Ik woon namelijk tussen Den Helder en de Afsluitdijk aan het einde van een doodlopende weg. Daar staan zes huizen. De bewoners zijn elf volwassenen plus zes kinderen. Dit kun je dus niet eens een dorp noemen.
Soms vind ik het hier wel eens eenzaam. Ik heb nu bijvoorbeeld al een paar dagen een doorntje in mijn voetzool en dat krijg ik er zelf niet uit. Bij mijn buren zit niemand die ik in mijn voetzool wil laten peuteren. Ik moet tot vrijdag zo'n beetje blijven hinken want dan pas komt mijn vriendin.

Ook een eenzaam gevoel is het om in je eentje naar opkomend onweer te kijken. Of om een bepaald gekriebel in je gezicht te voelen en niemand te hebben aan wie je kan vragen of die ook iets voelt.
Dus eenzaam is het hier soms wel. Maar saai, nee. De elf mensen die hier wonen, weten enorm veel van allerlei mensen die in andere dorpen en gehuchten wonen. En alles wat iedereen weet wordt doorverteld. We stappen zomaar bij elkaar binnen als we een nieuwtje hebben, want nieuwtjes zijn altijd welkom. Vaak gaan ze over dieren die elkaar gebeten hebben, of een nieuw recept dat iemand gehoord heeft, of hoe een bepaalde persoon denkt dat een televisieserie zal aflopen. Dat is klein nieuws. Maar soms zie je de mensen van dit buurtje van het ene huis naar het andere hollen. Dan is er groot nieuws.

Kort geleden is er bijvoorbeeld een overval gepleegd op een bankfiliaal in een dorp in de buurt.
Het was een vreedzame roof want er waren geen wapens gebruikt. Maar er was wel 50.000 gulden meegenomen.
Dit wist ik binnen twee uur na de overval. Bovendien wist ik wie het gedaan had, namelijk de zoon van onze groenteman! Wat een sensatie.
Een voorbijganger had door het raam van de bank alles gezien en de politie gebeld. Een andere voorbijganger had een poosje later iemand voorbij zien rennen met een bivakmuts op. Hé, had die voorbijganger gedacht, daar loopt de zoon van de groenteman met een bivakmuts op! Waar zou dat voor zijn?

Wij kenden die jongen maar we hadden 't minder over hem dan over zijn vader en moeder. Het leek ons erg voor die mensen.
We spraken af dat we de volgende donderdag extra veel zouden kopen als de groentekar kwam. En dat we de groenteman opbeurend zouden aankijken. Dat deden we ook, en later bespraken we weer hoe dit was gegaan.

Maar intussen was er alweer ander nieuws. De hond van mijn vriendin, die te vet was geworden (de hond), stond op dieet en had van de honger een halve kilo kip van mijn buurman opgegeten. De andere helft liep nog luid kakelend op de dijk.
Nee, saai kun je het hier niet noemen.

Tom Pauka

Mel Tormé, de fluwelen mist

In de wereld van de jazzmuziek nemen de vocalisten een heel aparte plaats in. Vanaf het allereerste begin hebben zij een belangrijke rol gespeeld en hoewel er nooit een zanger of zangeres is geweest, die de jazz een beslissende wending heeft gegeven, spreken namen als Bessie Smith, Billie Holiday en Sarah Vaughan voor zich. Heel merkwaardig heb ik altijd gevonden, dat vele beroemde instrumentalisten eveneens graag hun stem lieten horen. Denk maar eens aan Louis Armstrong, Jack Teagarden en Chet Baker.

Hierboven gebruikte ik het woord merkwaardig, omdat er altijd veel muzikanten zijn geweest, die niet graag met vocalisten werkten. Nu eens bekritiseerde men de gebrekkige muzikale opleiding, dan weer de egotripperij van sommige zingende collega's, maar meestal was een en ander slechts gebaseerd op pure jaloezie. Immers, het valt niet te ontkennen, dat de jazz mede is ontstaan uit de gezongen blues en van die beginperiode zijn namen als Rosetta Tharpe, Leadbelly en Ma Rainey, naast die van de zo tragisch om het leven gekomen Bessie Smith, het vermelden meer dan waard.

Vocalisten in jaren '30 en '40

De dertiger jaren brachten ons de grote swingbands en iedere zichzelf respecterende orkestleider had een vocalist(e) in dienst: Big Joe Turner, Jimmy Rushing en Ivy Anderson waren enkele van de meest bekende.
Na de tweede wereldoorlog is de vocale scene voornamelijk gedomineerd door Ella Fitzgerald en Sarah Vaughan en deze zangeressen bereikten een dusdanig hoog niveau, dat elke discussie over muzikaliteit en opleiding totaal overbodig was. Menig instrumentalist zal bij het horen van de scatvocals van beide dames een minderwaardigheidscomplex hebben gekregen.
Opvallend is wel, dat alle tot dusver genoemde mensen een donkere huidskleur hadden, met inbegrip van Jack Teagarden die van indiaanse afkomst was. Waren er dan helemaal geen blanken die de edele zangkunst in het jazzidioom beoefenden? Zeker wel, maar echt beroemd werden zij nooit, tenzij ze naar het populaire genre switchten zoals Peggy Lee en Dinah Shore.
Als echte blanke jazzvocalisten kwamen uit de oorlog slechts twee persoonlijkheden naar voren, te weten Anita O'Day en Mel Tormé. Op de carrière van laatstgenoemde wil ik hier graag wat dieper ingaan.

Zéér jong talent

Mel Tormé werd op 13 september 1925 te Chicago geboren als zoon van Pools-Russische ouders. Oorspronkelijk heette de familie Torma, maar door een vergissing van een immigratieofficier werd het Torme. Het accent voegde de zanger er later zelf aan toe.
Reeds op vierjarige leeftijd kende de jonge Mel een heleboel liedjes en zong hij één avond in de week bij de in die tijd befaamde Coon-Sanders Band tegen een gage van 15 dollar. Hetgeen zeker niet slecht was. Nog voor zijn tiende verjaardag had hij tevens diverse talentenjachten gewonnen en ook een act met verschillende imitaties ontwikkeld.
Op school had Mel het erg moeilijk. Hij was klein en dik en werd door zijn medeleerlingen voortdurend gepest. Dat werd nog erger, toen hij een aanbod kreeg van de beroemde trompettist Harry James om bij diens orkest te komen werken. Dit kon echter niet doorgaan vanwege problemen met de vakbond, die Mel nog te jong vond voor een professioneel engagement. Hij kreeg op school nu de volle lading aan schampere opmerkingen over zich heen en werd door iedereen als een opschepper beschouwd. Overigens riep Mel dit wel een beetje over zichzelf af, want hij vertikte het om de correspondentie met Harry James te laten zien.

De Mel-Tones

In 1941 kon de jonge zanger echter zijn gram halen, want toen bracht James een plaat uit met o.a. de Tormécompositie **'Lament To Love'**. Een duidelijk bewijs, dat de toen pas 15-jarige artiest door de muziekwereld als een groot talent werd gezien.
In 1942 mocht Mel Tormé eindelijk beroeps worden en hij ging op toernee met de band van Ben Pollack, die hem de fijne kneepjes van het vak bijbracht.
Al snel kon Tormé op eigen benen staan en hij richtte een vocalgroup op, die in korte tijd veel furore maakte. Mel Tormé en de Mel-Tones, zo heette de formatie, hadden veel werk en al gauw doken de heren de studio in. Legendarisch zijn de opnamen uit 1946, toen de groep begeleid werd door het orkest van klarinettist Artie Shaw, die de grote concurrent van Benny Goodman was en door sommige critici zelfs hoger werd aangeslagen.

Solozanger

Mel wilde nu ook als solozanger doorbreken en presenteerde zich in 1947 in New York. Hij barstte van het zelfvertrouwen en dacht het verwende publiek te kunnen imponeren met zijn unieke softe soepele stem, die door Fred Robbins, een beroemde discjockey, als een fluwelen mist (velvet fog) werd gekarakteriseerd. Het optreden in de Big Apple werd echter een enorme teleurstelling. Publiek èn critici waren niet bepaald enthousiast en Mel moest zich neerleggen bij het overduidelijke feit dat hij nimmer een zanger voor de grote massa zou worden. Zijn manager Carlos Gastel bleef hem evenwel steunen en vijzelde het geloof in eigen kunnen van zijn protégé op door te zeggen, dat de echte fijnproevers hem altijd zouden waarderen. Deze woorden zijn van profetische waarde gebleken, want de eigenzinnige Tormé heeft nooit slechte

tijden gekend. Eigenlijk hoefde hij zich al sedert het roemruchte jaar 1946 geen zorgen over de toekomst meer te maken, want toen immers componeerde hij de schitterende **'Christmas Song'**, een melodie, die ook in onze tijd nog tot de absolute top wordt gerekend, hetgeen een flink bedrag aan auteursrechten betekent.

Jazz-vocalist

In de jaren vijftig wilde Mel graag van zijn Velvet Fog-image af en vooral als jazzvocalist beschouwd worden. In deze opzet slaagde hij meer dan voortreffelijk. De platen, die hij maakte met het Marty Paich Dektette, zijn juweeltjes van zangkunst en eigenlijk ongeëvenaard. Vooral de LP **'Lulu's Back In Town'** laat de nu tot volle rijpheid gekomen zanger in al zijn glorie horen.

In 1962 scoorde Tormé een hit met **'Comin Home Baby'**, wat hem diverse optredens op festivals bezorgde, maar daarna werd het stiller rond de kleine zanger.
Hij deed veel studiowerk en misschien speelde zijn privéleven hem ook wel parten, want drie huwelijken en vijf kinderen gaan je niet in de kouwe kleren zitten. Hier moet overigens wel vermeld worden, dat Tormé een uitstekende band met zijn ex-echtgenotes heeft!

Come-back

Na die periode van relatieve stilte maakte Tormé in 1975 een flitsende comeback met de productie **'Live At The Maisonette'**. Vanaf dat moment is het met de carrière van de flamboyante performer alleen maar crescendo gegaan. Speciaal de vele platen en CD's, die hij met pianist George Shearing maakte, hebben hem een absolute sterstatus bezorgd bij dat deel van het muziekminnende publiek, dat de perfecte voordracht van een song kan appreciëren.
De nu 64-jarige Tormé is nog steeds prima bij stem en hoewel de brille van zijn jonge jaren begrijpelijkerwijs wel een beetje verdwenen is, wordt dat meer dan goedgemaakt door een muziekervaring van ruim 60 jaar. De fluwelen mist is still going strong!

Theo Carree

Aanbevolen CD's:

Lulu's Back in Town Affinity Charlie CD 5 Mel Tormé, Marty Paich

Swings Shubert Alley Verve 821 581-2 Mel Tormé, Marty Paich

An Evening At Charlie's Concord Jazz CCD-4248 Mel Tormé, George Shearing

---

? vragen staat vrij

Hun manier van binnenkomen, plaats nemen, hun gezichten; het is meer dan duidelijk:
balen, dat doen ze.

Op mijn vraag wat er aan de hand is, schieten enkelen uit de startblokken:
Ze hadden bijna allemaal werk... met de fooi die ze nu krijgen; er is niet van rond te komen.
De eerste wedde-strook is ontnuchterend.
Militaire dienst, het is erg... maar als er dan nog een goed loon tegenover zou staan.
Geld zou veel goed maken; je kunt er leuke dingen mee doen.
„Ja maar", zegt een ander, "ik wil ook met plezier werken, er lol in hebben."
De anderen gaan er zich ook mee bemoeien.
Allerlei meningen over 'werken' gaan over tafel. Zoals:
Iedereen moet werk zoeken; ook al past het niet bij opleiding, interesse of aanleg. Werken moet, voor iedereen.
Het feit dat er onvoldoende betaalde banen zijn voor alle mensen die zouden willen werken... het wordt in de discussie ontkend.

Werken is: betaald werk doen.
Het z.g. onbetaalde werk: kinderopvang, 'klaar-over' zijn, hobbyclub runnen in de wijk, ziekenzorg, huishouden verzorgen, kinderen opvoeden, etc.
Dat is geen werk.
Iemand die – met behoud van uitkering én met plezier – in het onbetaalde werkcircuit zit, moet blijven zoeken naar een betaalde baan, tenminste van hen die betaald werk hebben.
Doet hij dat niet, dan wordt hij profiteur genoemd.
Hoezo profiteur?
Voor dat ene betaalde baantje zijn nog tientallen gegadigden.

We komen er niet uit; men vliegt elkaar in de haren.
Er schijnen emoties mee te spelen.
Is werken een 'zure' plicht?
Is werken pas werken als je
- *het met tegenzin doet?*
- *er (heel) moe van wordt?*
- *er waardering voor krijgt in de vorm van (veel) geld?*
- *daarmee een bijdrage moet leveren aan sociale voorzieningen?*

Wat is werken voor jou?

Steven

boeken

Geschiedenis

'Het betrekkelijk geringe verschil tussen minimumloon en uitkeringsniveau werd nogal eens als weinig motiverend voor werkende mensen beschouwd. Toen onder de kabinetten Lubbers de uitkeringen omlaag gingen, bleek dit argument niet al te overtuigend; van een extra prikkel nog harder naar een baan te zoeken was nauwelijks sprake. Er waren domweg onvoldoende arbeidsplaatsen.'
Zomaar een – kraakheldere – passage uit het kortgeleden verschenen boek **'Geschiedenis van Nederland. Van prehistorie tot heden'** van Liek Mulder, Anne Doedens en Yolanda Kortlever. De auteurs stond een geschiedenisboek voor ogen waarin enerzijds beknopt en anderzijds leesbaar de hoofdzaken van de vaderlandse geschiedenis, volgens de meest recente wetenschappelijke opvattingen, waren samengevat. In die opzet zijn de schrijvers zonder meer ruimschoots geslaagd.

Ik hoop dat dit boek zijn weg zal vinden niet alleen naar de scholen maar naar een breed publiek. Dat verdient dit opmerkelijke geschiedenisboek absoluut!
Liek Mulder e.a.: Geschiedenis van Nederland. Van prehistorie tot heden. Van Walraven BV, Apeldoorn 1989. 312 blz. geïll. *f* 39,75.(WH)

Chili

'Het rapport Mancini', van de Chileense auteur Francisco Simón Rivas, speelt zich af in Chili, ergens in de toekomst. Het land is zich aan het herstellen van een burgeroorlog, waarbij de tiran werd verdreven. Het rapport, waar het in deze roman om draait, dateert uit deze burgeroorlog. Hoofdpersoon in deze fascinerende roman is de verkoper van wereldbollen, Jesus Mancini, die op onderzoek gaat naar de organisatie Cubresuelo. Deze organisatie (genoemd naar een klein plantje dat in korte tijd de aardbodem kan bedekken) tracht vanuit de doctrine van de Nationale Veiligheid de volledige militarisering van Zuid-Amerika na te streven. Mancini heeft zich ten doel gesteld Cubresuelo (gefinancieerd door dictators, militairen en internationale ondernemingen) het zwijgen op te leggen.

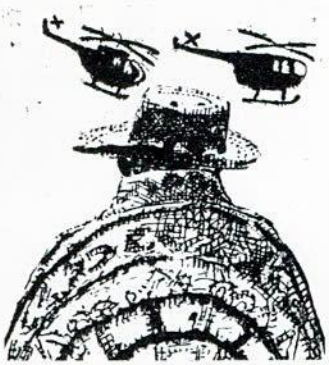

Werkelijkheid en fantasie lopen in deze roman regelmatig door elkaar heen. Toch zal de lezer, na het boek te hebben dichtgeslagen, zich afvragen of er niet werkelijk een soort Cubresuelo in Latijns-Amerika aktief i.
Een boeiende roman over dit door staatsgrepen, politieke moorden en geweld geteisterde werelddeel.
Francisco Simón Rivas: Het rapport Mancini. Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1989. 218 blz. *f* 29,50. (WH)

Medische polemologie

Hoe denken artsen over de problematiek van oorlog en vrede? Zijn zij van mening dat hierop invloed uit te oefenen is en zo ja zijn zij, in enigerlei vorm, daartoe bereid?
Vragen die niet alleen de Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie (NVMP) belangrijk acht, maar zeker ook de aandacht hebben van allen die zich bezig houden met de relatie gezondheidszorg en het vraagstuk van oorlog en vrede.
De politikoloog Andries van den Broek geeft in zijn studie **'Vrede: een gezondheidszorg?'** antwoord op deze en talrijke andere vragen. In zijn onderzoek, ondernomen in het kader van het projekt medische polemologie van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, staat het beeld van de NVMP bij leden en niet-leden centraal. Van den Broek peilt in deze studie niet alleen de opvattingen van artsen, maar ook die van paramedici en verpleegkundigen. Deze studie is zeker niet alleen van belang voor de NVMP, maar kan zeker ook goed van pas komen bij een diskussie over de plaats en funktie van de NVMP in de gezondheidszorg.

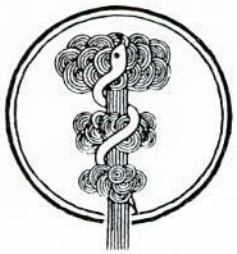

Andries van den Broek: Vrede: een gezondheidszorg? Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen 1989. 153 blz. *f* 15,–. (WH)

Zuid-Afrika

Met de vrijlating van Nelson Mandela en het legitimeren van het ANC heeft het blanke minderheidsregime in Zuid-Afrika een eerste stap gezet op weg naar nieuwe verhoudingen. Een weg terug lijkt voor De Klerk c.s. nauwelijks mogelijk, maar of Zuid-Afrika snel een democratie zal worden is een andere vraag. Hoe het ook zij, de ontwikkelingen in Zuid-Afrika vragen dagelijks onze aandacht.

Zuid-Afrika specialist en EGO-medewerker Karel Roskam schreef, enige tijd geleden, een tweetal boekjes die, gelet op de aktualiteit, alsnog opname in deze rubriek meer dan rechtvaardigen.
In **'Zuidafrikanen mogen niet alles weten (en buitenlanders ook niet)'** zet hij, in kort bestek, de geschiedenis van de perscensuur in Zuid-Afrika uiteen. Nadat het ANC in 1960 (na het bloedbad van Sharpeville) verboden was, had deze bevrijdingsbeweging geen toegang meer tot de media. Om het verboden nieuws toch bij de bevolking terecht te laten komen werd Radio Freedom opgericht. Aanvankelijk zond deze verzetsradio ondergronds, vanuit Zuid-Afrika zelf, uit. Na de gevangenneming van Mandela e.a. vanuit de buurlanden. Om de beperkingen van de nu in gebruik zijnde korte-golf zenders en de stoorzenders van de Zuidafrikaanse overheid het hoofd te kunnen bieden voert de initiatiefgroep 'Omroep voor Radio Freedom' een campagne voor de installatie van een veel krachtiger zender voor het ANC. Zo'n zender zou de komende tijd weleens meer dan ooit van groot belang kunnen zijn.
'...Gelijken, landgenoten...', met als ondertitel 'Zuid-Afrika-anno 19– straks', verscheen eind 1988, maar heeft nog niets aan waarde ingeboet, integendeel. Aan de hand van in 1987 gevoerde gesprekken met tientallen vooraanstaande Zuidafrikanen (ANC-voormannen, kerkleiders, vakbondsvertegenwoordigers en politikologen) schetst Roskam hoe Zuid-Afrika zal worden ingericht, **nadat** de apartheid is verdwenen. Dat zal 'een verenigd, non-raciaal, democratisch Zuid-Afrika' worden, is de stellige opvatting van dr. Zola Skweyiya, hoofd van het Juridisch Departement van het ANC. Diezelfde opvatting is ook neergelegd in het 'Ontwerp voor Constitutionele Richtlijnen voor een Democratisch Zuid-Afrika', een uitermate belangrijk stuk, dat als bijlage van dit heldere boekje over het toekomstige Zuid-Afrika is opgenomen.
Karel Roskam: Zuidafrikanen mogen niet alles weten (en buitenlanders ook niet) z.j. en **...Gelijken, landgenoten... Zuid-Afrika-anno 19– straks** 1988. Resp. *f* 7,50 en *f* 14,95. Te bestellen bij de Anti Apartheids Beweging Nederland, te Amsterdam. Gironummer 580900. (WH)

Schipbreuk

Tot in de 60-er jaren waren wereldreizen met zeiljachten voor het grote publiek nog onbekend. De enkelingen die het waagden, werden voor gek verklaard. Ze werden gewezen op de gevaren van de zee, zoals storm, eenzaamheid en schipbreuk. Vooral dat laatste was iets dat niet kon worden overleefd.
Door eerst Chichester met zijn soloreis, maar vooral de Whitebread Around the World Races, die door de media breeduit werden verslagen, zijn wereldreizen meer gemeengoed geworden. Naar aanleiding van de W.A.W.-race van 1968 besluit D. Robertson zijn, tot mislukking gedoemde, poging om als Engelse veehouder te leven op te geven. Hij koopt de schoener Lucette, vijftig jaar oud, en vertrekt januari '71 met zijn gezin uit Engeland.
Na hun vertrek van de Galapagos-eilanden worden ze, op 15 juni '72, door enkele orca's aangevallen en zinkt hun boot in één minuut. In **'De woeste zee'** beschrijft D. Robertson, aan de hand van een gemaakt logboek, de overleving van zichzelf, zijn vrouw Lynn, zijn zoon Douglas, de tweeling Neil en Sandy en Robin, een opstapper. Wat zij nog bezitten is een rubberboot, een bijboot of dinghy, een mes en noodrantsoenen voor drie dagen. Het boek geeft op schitterende wijze weer hoe het gezin de strijd aangaat met de hen vijandige wereld. De strijd om drinkwater en schildpadden om van te leven. Maar ook de strijd

tegen teleurstellingen – een schip dat op de zevende dag het vlot niet opmerkt, het verlies van het vlot op de zeventiende dag – en het overstappen in de bijboot Endamair, slechts 3 meter lang. De strijd tegen de angsten, zullen we het regengebied op tijd bereiken, zal het lukken vis te vangen, op de 29-ste dag lukt dat. Wanneer het gezin heeft bewezen als 'roofdieren' te kunnen overleven, worden ze onverwacht gered, op de 38-ste dag, door een Japanse vissersboot op weg naar Panama.
In het laatste hoofdstuk analyseert de schrijver de ramp, de overleving en de schipbreukelingen en komt tot adviezen en aanwijzingen voor anderen. Een prachtig boek, goed leesbaar en een 'must' voor iedereen die van de zee of zeevaart houdt.
Dougal Robertson: De woeste zee. Logboek van een schipbreuk.
Hollandia, Baarn 1989. 214 blz. geïll. *f* 28,50. (HK)

Heel jezelf

'Wie zaait zal oogsten', 'Wie bij het zwaard leeft, zal er door geveld worden', Wie goed doet, goed ontmoet'... We kennen ze allemaal, die spreekwoorden en gezegden uit de schatkamer van de menselijke ervaring, vaak gebruikt om ons eraan te herinneren dat het de bedoeling is om 'een goed mens te zijn'. Niettemin is de wereld veelal vol negatieve gedachten, gevoelens en handelingen, waarmee we onszelf en anderen veel schade kunnen toebrengen. Waarom zouden we niet leren hoe we **zelf** midden in het leven kunnen staan en een positieve uitwerking kunnen hebben op de mensen om ons heen?
Bij een poging daartoe wil het boekje **'Heel jezelf'**, van de Londense (thans in Kopenhagen gevestigde) psychotherapeut Louis Proto, een handreiking bieden. Op eenvoudige en heldere wijze laat Proto zien hoe we gebruik kunnen maken van praktische oefeningen en technieken, die vrij simpel in onze dagelijkse routine zijn in te passen. In zes hoofdstukken behandelt hij zaken als: positief denken, bevestigingen en visualisaties (ook met succes toegepast in de bestrijding van stress en kanker); negatieve gevoelens ontladen (woede, angst, schuldgevoel, tobben, besluiteloosheid) en droomverwerking; eetgewoonten en ontspanning; lichaamsbewustzijn; zelfmassage en meditatie. Dit alles gaat vergezeld van verhelderende tekeningen, praktische tips en oefeningen.
Bepaald niet de enige publikatie op dit inmiddels uitgebreid beschreven terrein, maar wel één van de meest bruikbare in zijn soort. Handige hulp om jezelf te leren helen, elke dag een beetje meer.
Louis Proto: Heel jezelf. East-West Publications, Den Haag 1989. 128 blz. geïll. *f* 17,50. (FS)

Monumentale roman

Zeven jaar na 'De kleur paars' (verfilmd door Steven Spielberg), waarmee Alice Walker voorgoed haar faam als schrijfster verwierf, verscheen vorige herfst **'De tempel van mijn gezel'**. Walker noemt het boek zelf 'een romance over de laatste 500.000 jaar'. Die vlag dekt de lading m.i. te weinig, al zijn er vergaande terugblikken in de tijd, vooral via de verhalen van de oude Miss Lissie, wier naam betekent 'degene die zich alles herinnert'. Lissie en Mr. Hal vormen één van de drie paren om wie het in dit boek draait. De andere zijn Suwelo en Fanny en Arveyda en Carlotta. De levens van deze zes hoofdpersonen zijn onderling verweven en spelen zich voornamelijk af in Amerika, maar ook in Engeland en Afrika.
Als Fanny (kleindochter van Celie uit 'De kleur paars') naar Afrika trekt uit nieuwsgierigheid naar dat voorouderlijk continent én naar het leven van haar vader Ola, een zwarte minister en revolutionair toneelschrijver, levert dat voor mij de boeiendste hoofdstukken op van deze monumentale roman. Monumentaal niet alleen door zijn omvang, maar ook door het vele en uiteenlopende dat overhoop wordt gehaald: cultuurhistorische en politieke beschouwingen spirituele dimensies, veranderende rolpatronen en dat alles a.h.w. opgehangen aan een 'frame' van wisselende romances. (Behalve de drie genoemde zijn er ook nog die van de rockster Arveyda met z'n schoonmoeder Zedé, Carlotta met Suwelo en Lissie met Suwelo's oom Rafe.) 'Frame', omdat zowel die relaties als de indivi-

duele karakters weinig worden uitgediept en meer als voertuigen dienen voor Walker's emancipatoire en spirituele boodschappen. De literaire kracht en schoonheid van haar eigen grote voorbeeld Zora Neal Hurston evenaart Walker dan ook niet. Deze roman heeft m.i. geleden onder de ambitie van het teveel tegelijk willen, maar blijft desondanks de moeite van het lezen zeker waard.
Alice Walker: De tempel van zijn gezel. In de Knipscheer, Amsterdam 1989. 519 blz. *f* 49,50. (FS)

(Anti-)porno?

'De meeste mannen kennen de biografie van hun auto beter dan de autobiografie van hun vrouwen.'
'Deze vrouw heeft al jaren geleden het boek van het leven in z'n achteruit gezet...'
'En deze vrouw staat reeds open voor een hopeloze liefde, vredig als het konijnehok op de dag na de slacht...'

Met honderden van zulke felle, cynische beeldspraken wordt de lezer overdonderd in **'Lust'**, de jongste roman van Elfriede Jelinek. Dat virtuoze taalgebruik was al bekend uit haar indrukwekkende en succesvolle roman 'De pianiste'. In beide boeken zijn nogal wat autobiografische elementen verwerkt: een gekrenkt kind van een uiterst dominante moeder en een tragische Joodse vader, een katholieke jeugd in een land (Oostenrijk) waar ook het fascisme nooit ver onder de oppervlakte schuilt.
Elfriede Jelinek (1946) groeide op in Wenen, studeerde theaterwetenschappen, kunstgeschiedenis, piano, orgel en compositie en heeft zich thans geheel toegelegd op het schrijven. Haar werk werd meermalen bekroond. Ze verzamelde al jong porno en deed met 'Lust' een – naar eigen zeggen mislukte – poging een anti-porno roman te schrijven. De vrouw in bovenstaande citaten is Gerti, getrouwd met Hermann, directeur van een papierfabriek. Zij vormen, met hun zoontje en de jonge student Michael (door wie Gerti niet minder wordt geslachtofferd dan door Hermann), de hoofdpersonen in dit drama van machtswellust, onderdrukking en uitbuiting. Met deze drie begrippen wordt hier niet alleen het gezinsleven messcherp ontleed, maar evenzeer de relaties ondernemers-arbeiders en skiërs-bergen (of toeristen – natuur in het algemeen). 'Lust' is fascinerend en weerzinwekkend tegelijk, toch (anti-) porno dus!?
Elfriede Jelinek: Lust. Van Gennep, Amsterdam 1989. 205 blz. *f* 38,50. (FS)

De Aarde helen

'Gaiasofie beoogt de Aarde, Gaia, te leren zien als een levend organisme, opgebouwd uit samenstellende delen die ieder op zich weer een gelijkenis hebben met het organisme van de mens. Om tot dit inzicht te komen en daaruit te handelen is niet alleen verstand maar ook wijsheid, sophia nodig. Het organisme van de mens wordt hierbij gezien als het resultaat van een lang geestelijk evolutieproces, waarin kosmische samenhangen zich spiegelen en verder ontwikkelen.'
Aldus Kees Zoeteman in zijn boek *'Gaiasofie, anders kijken naar evolutie, ruimtelijke ordening en milieubeheer'* (blz. 228), dat vorig jaar bij Ankh.-Hermes verscheen.
Dr. ir. B. C. J. Zoeteman (1945) is sinds oktober 1988 plv. directeur-generaal bij het ministerie van VROM. In die funktie was hij een van de samenstellers van het Nationaal Milieubeleidsplan (1989) en voordien mede-opsteller van het rapport 'Zorgen voor Morgen' (1988). In deze nota's zijn diverse van zijn in 'Gaiasofie' uitgewerkte ideeën over de levende Aarde verwerkt.
Temidden van de honderden publikaties in de laatste jaren over de noodzaak en de mogelijkheden van een nieuw milieubeheer neemt 'Gaiasofie' een unieke plaats in. Dat komt niet het minst omdat in Zoeteman's originele visie op de genezing van de Aarde zulke inspirerende verbanden worden gelegd tussen geestes- en natuurwetenschappen. Het boek beweegt zich als het ware tussen de Lemurische

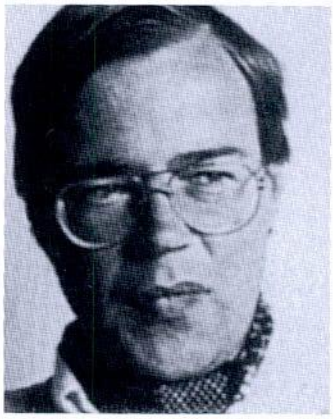

en Atlantische tijdperken en de Gaia-hypothese van Lovelock (1972), tussen de Griekse en Germaans-Noordse mythologie (helaas ontbreekt de Indiaanse!) en het huidige holisme, tussen de spirituele akasha-kroniek en Einsteins vierdimensionale tijdruimte. De vroegere mens was zich er nog diep van bewust dat de Aarde een levend wezen is, zoals de mens, met longen, bloedsomloop en een hoofd-, borst- en buikgebied. Die laatste driedeling past Zoeteman toe op boerderijen, industrieën, steden, landen, continenten en de aardbol. Veelal verhelderend, soms nogal speculatief. Tientallen schema's, tekeningen, kaartjes en foto's verduidelijken de tekst.
Een erudiet boek met boeiende inzichten, dat door zijn wat droge stijl wel enig doorzettingsvermogen van de lezer vergt. **Kees Zoeteman: Gaiasofie.** Ankh.-Hermes, Deventer 1989. 363 blz. geïll. *f* 49,50. (FS)

Wim Heij
Hemmie Kruse
Frank Spoelstra

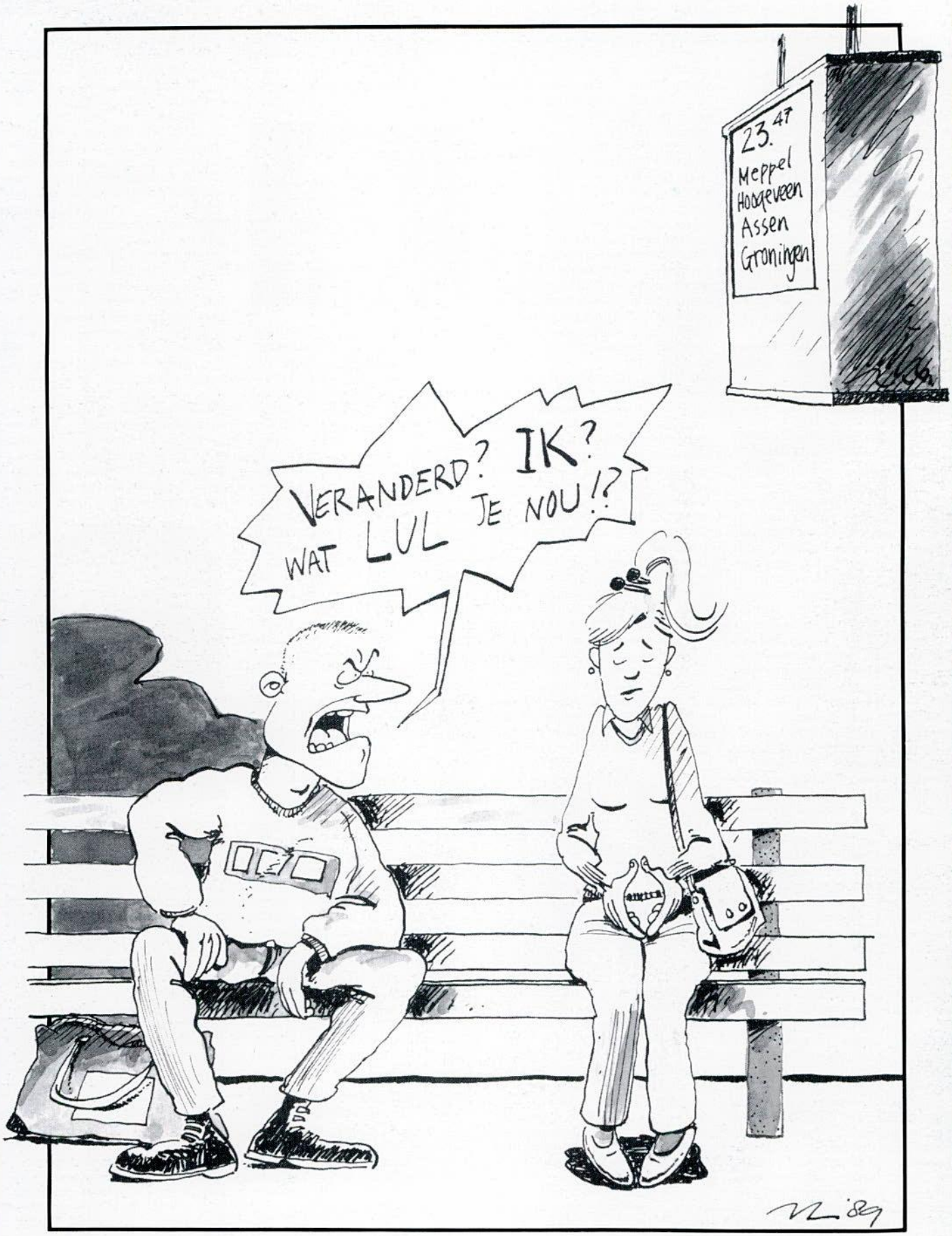
23.47
Meppel
Hoogeveen
Assen
Groningen
VERANDERD? IK?
WAT LUL JE NOU!?